

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
 הכנס השנתי ה-38
בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
 האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

חברת התקצירים והתוכנית המלאה של הכנס

**הכנס ה-38 של
 האגודה האנתרופולוגית הישראלית
 בחזרה לזמן:
 אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות**

ימים רביעי וחמישי, יד-טו באייר תש"ע, 28-29 באפריל 2010
 בקריית האוניברסיטה הפתוחה ע"ש דורותי דה רוטשילד, דרך האוניברסיטה 1, רעננה
 (הכניסה לחניה מרחוב ויצמן; החניה ללא תשלום)

יום רביעי, יד באייר תש"ע, 28.4.2010	יום חמישי, טו באייר תש"ע, 29.4.2010
9:00 רישום והתכנסות	9:00 רישום והתכנסות
9:45 רצועת מושבים ראשונה:	9:30 רצועת מושבים רביעית:
<ul style="list-style-type: none"> ■ זמן, זיכרון והשפחה ■ "בשם התרבות": מבט אנתרופולוגי משתאה על שימושים צדקניים בתרבות בזירות של כוח ■ זמן בהגירה 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ילדות, נעורים, מקום וזמן ■ Herstory: Women Anthropologists and Local Histories ■ ייצוגי תרבות בזמן
11:30 רצועת מושבים שנייה:	11:15 רצועת מושבים חמישית:
<ul style="list-style-type: none"> ■ העידן הפסיכולוגי במרחבים חדשים ■ אתנוגרפיה ומדיניות, אתנוגרפיה של מדיניות ■ הזמן כמושג אנליטי רב-תרבותי 	<ul style="list-style-type: none"> ■ זמן, מרחב ומאבק א ■ Anthropology and the State ■ ידע/ פרקסיס/ סובייקטיביות
13:00 ארוחת צהרים	12:45 ארוחת צהרים
14:00 רצועת מושבים שלישית:	14:00 רצועת מושבים שישית:
<ul style="list-style-type: none"> ■ פתרון קונפליקטים במזרח התיכון ■ לזכרו של פרופ' יוסף גינת ■ מעבדים את השדה: מחשבות תיאורטיות ומתודולוגיות על עבודת השדה שאבדה ■ זמן יהודי 	<ul style="list-style-type: none"> ■ זמן, מרחב ומאבק ב ■ Time-out-of-time, or Time-in-time?: Timely Implications of Long-Term Fieldwork ■ שינוי, זהות ודת ■ עבודת גבולות בזירות חינוך - מבט אתנוגרפי
15:30 אסיפת תברים	15:45 רצועת מושבים שביעית:
16:45 תחרות עבודת מ.א. מצטיינת וחגיגת ספרים	<ul style="list-style-type: none"> ■ פרספקטיבות היסטוריות ודתיות באתנוגרפיות של קומונות ■ Timing and Time ■ "עמידה בזמנים" בין הצבאי לחברתי: על צבא, מעמד וסטאטוס ■ שולחן עגול: הוראת מבוא לאנתרופולוגיה
17:45 מושב מליאה - הרצאת אורח:	18:15 מליאה - מושב סיכום
פרופ' מטי בונזל (Matti Bunzl), אוניברסיטת אילינוי, ארה"ב - Franz Boas's Judaism Reconsidered	<ul style="list-style-type: none"> ■ מכונת הזמן האנתרופולוגית - מייצוג ליצור: הערות על דיסציפלינה בתנועה
19:30 ארוחת ערב חגיגת	
20:30 הקרנת סרט: קול באישה תפילה	

מיוזם אוניברסיטת בית ברל
 BEIT BERL COLLEGE
 בית ברל

ההשתתפות בכנס בתשלום

לתוכנית הכנס המלאה ולהרשמה באתר האגודה: www.anthropology.org.il
 פרטים נוספים: מזכיר האגודה - לירון שני, דואר אלקטרוני - iaa@beitberl.ac.il

Beit Berl
 Beit Berl

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
 דואר אלקטרוני: iaa@beitberl.ac.il
 כתובת אתר האינטרנט: www.anthropology.org.il

תוכן

2.....	תוכן
2.....	תודות
3.....	חברי ועד האגודה:
4.....	נושא הכנס והקול הקורא
5.....	אורח הכנס: פרופסור מתי בונזל (אוניברסיטת אלינו)
7.....	תוכנית הכנס – מבט כללי
8.....	
9.....	תוכנית הכנס המלאה]
14.....	תקצירי ההרצאות והמושבים
14.....	יום רביעי, 28.4.2009
14.....	9:45-11:15 - רצועת מושבים ראשונה:
14.....	1. זמן, זיכרון והשכחה
16.....	2. "בשם התרבות": מבט אנתרופולוגי משתאה על שימושים צדקניים בתרבות בזירות של כוח
19.....	3. זמן ההגירה
21.....	11:30-13:00 - רצועת מושבים שנייה:
21.....	4. העידן הפסיכולוגי במרחבים חדשים
23.....	5. אתנוגרפיה ומדיניות, אתנוגרפיה של מדיניות
26.....	6. הזמן כמושג אנאליטי רב-תרבותי
29.....	14:00-15:00 - רצועת מושבים שלישית:
29.....	7. מעבדים את השדה: מחשבות תיאורטיות ומתודולוגיות על עבודת השדה שאבדה
31.....	8. פתרון קונפליקטים במזרח התיכון: לזכרו של יוסי גינת
33.....	9. זמן יהודי
35.....	יום חמישי, 29.4.2009
35.....	9:30-11:00 - רצועת מושבים רביעית:
35.....	10. ילדות, נעורים, מקום וזמן
38.....	11. Herstory: women anthropologists and local histories
40.....	12. ייצוגי תרבות בזמן
42.....	11:15-12:45 - רצועת מושבים חמישית:
42.....	13. זמן מרחב ומאבק א'
45.....	13. Anthropology and the State
47.....	14. ידע/ פרקסיס/ סובייקטיביות
49.....	14:00-15:30 - רצועת מושבים שישית:
49.....	16. זמן, מרחב ומאבק ב'
	17. Time-out-of-time, or Time-in-time? Timely Implications of Long-Term Fieldwork
52.....	Fieldwork
54.....	18. שינוי, זהות ודת
56.....	19. עבודת גבולות בזירות חינוך – מבט אתנוגרפי
58.....	15:45-17:15 - רצועת מושבים שביעית:
58.....	20. פרספקטיבות היסטוריות ודתיות באתנוגרפיות של קומונות
61.....	21. Timing and Time
63.....	22. "עמידה בזמנים" בין הצבאי לחברתי: על צבא, מעמד, וסטאטוס
65.....	23. שולחן עגול: הוראת מבוא לאנתרופולוגיה

תודות

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
הכנס השנתי ה-38
בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

האגודה מודה למי שתרמו מזמנם, ממרצם ומהידע שלהם להכנת הכנס:

מערכת הכנס:

אורית אבוהב, לירון שני

תכנית האירוח של פרופ' מתי בונזל:

עפרה גולדשטיין – גדעוני, נורית בירד דוד, קרול קדרון, יהודה גודמן, ג'קי פלדמן

חגיגת ספרים:

נורית בירד-דוד

תחרות עבודת מ"א:

אפרת בן זאב

ארגון הארוחה באירוע החברתי

ניר אביאלי

הפקה, ארגון ועריכה:

לירון שני

הפקת הכנס באוניברסיטה הפתוחה:

דפנה גרינבאום

תמיכה בכנס:

מכון בוצריוס, אוניברסיטת חיפה
פורום אירופה, האוניברסיטה העברית
מרכז ראב, אוניברסיטת בן גוריון

יו"ר האגודה, אורית אבוהב

חברי ועד האגודה:

אורית אבוהב, יו"ר האגודה, המכללה האקדמית בית ברל
ניר אביאלי, אוניברסיטת בן גוריון
יהודה גודמן, האוניברסיטה העברית
עפרה גולדשטיין – גדעוני, אוניברסיטת תל אביב
רוית כהן, נציגת הסטודנטים
יוני מזרחי, נציג האנתרופולוגים היישומיים, מכללת עמק יזרעאל
זאב קאליפון, גזבר, אוניברסיטת בר אילן
נורית בירד-דוד, אוניברסיטת חיפה
אפרת בן זאב, נציגת המכללות, המרכז האקדמי רופין

נושא הכנס והקול הקורא

קול קורא לכנס השלושים ושימונה של האגודה האנתרופולוגית הישראלית

בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות

אורח הכנס: פרופ' מטי בונזל (Matti Bunzl), אוניברסיטת מישיגן

28-29 באפריל 2010, קמפוס האוניברסיטה הפתוחה ברעננה

"זמן הוא מימד של המציאות החברתית", יוהנס פביאן 1983

"זמן הוא תהליך סמלי מתמשך המיוצר בפעולות היומיומיות, המצוי ביחסים שבין אנשים, חפצים ומרחבים", ננסי מון 1992

זמן הוא מושג שקשה לנו לחשוב איך אפשר לחיות בלעדיו, אך קשה לנו גם להגדיר אותו. השיח האנתרופולוגי הקלאסי התייחס למושג זה, בין במפורש ובין בהתעלמות, למשל מתוך חקירה של תהליכי מודרניזציה ולחליפין התמקדות בהווה האתנוגרפי. משנות השבעים-שמונים של המאה הקודמת הוא הובא לקדמת הבמה בין השאר בדיון על זיכרון קולקטיבי, תפיסות היסטוריה שונות, תפיסות עבר, הווה ועתיד והמצאת מסורת. מקומו ותפקידו של הזמן ביחסי גומלין חברתיים, הזמן כמכשיר לשליטה על האחר, ומניפולציה של כוח. וגם בזמן כמנגנון וכמושג מפתח בזיקה אל האישי והנאראטיבי, ובתיאור פנומנולוגי של פרקטיקות חברתיות.

נתכנס לדבר על זמן בסוגיות הבאות:

- יצירת זמן והבנייתו, הבנייה תרבותית של העבר, זיכרון קולקטיבי ואישי, היסטוריה והיסטוריסטי.
- זמן ילידי, זמן מיתי, זמן ממשי, זמן מחזורי וזמן ליניארי, לוחות ומחזור חיי אדם.
- היסטוריה ואנתרופולוגיה: היסטוריה של אנתרופולוגיה, היסטוריה של חיי יומיום ואתנוגרפיה של חברות עבר.
- הווה אתנוגרפי בהיסטוריה של אנתרופולוגיה ובכתיבה אתנוגרפית. פרה-היסטוריה, ארכיאולוגיה.
- "פרה" (היסטורי, מודרני וכד') ו"פוסט" (מודרני, קולוניאליסטי וכד') כפרדיגמה להבנייה ופוליטיזציה של זמן.
- זמן-מרחב כמימדים וכמסגרת מושגית לקריאה אתנוגרפית של תרבות, פרקטיקות וחוויות, מטפורות של זמן בתרבות ובכתיבה אנתרופולוגית.

אורח הכנס: פרופסור מתי בונזל (אוניברסיטת אלינוי)

Professor of Anthropology, Gender and Women's Studies, Germanic Languages and Literatures, History, and Jewish Culture and Society

Education

B.A. & M.A. in Anthropology - Stanford University (1993)

Ph.D. in Anthropology - University of Chicago (1998)

Research Interests

The Anthropology of Europe; Modern Jewish History and Culture; The History and Theory of Anthropology; The Contemporary Art World

Publications

Books

Anti-Semitism and Islamophobia: Hatreds Old and New in Europe. Chicago: Prickly Paradigm Press/University of Chicago Press, 2007.

Symptoms of Modernity: Jews and Queers in Late-Twentieth-Century Vienna. Berkeley: University of California Press, 2004.

Edited Books

Bunzl, Matti, Ania Loomba, Suvir Kaul, Antoinette Burton, and Jed Esty. *Postcolonial Studies and Beyond*. Durham: Duke University Press, 2005.

Journal Articles

"The Quest for Anthropological Relevance: Borgesian Maps and Epistemological Pitfalls." *American Anthropologist* 110.1 (2008): 53-60.

"Desiderata for a History of Austrian Sexualities." *Austrian History Yearbook* 38 (2007): 48-57.

"Anti-Islamophobia and Its Others." *European Studies Forum* 37.1 (2007): 10-13.

"Between Anti-Semitism and Islamophobia: Some Thoughts on the New Europe ." *American Ethnologist* 32.4 (2005): 499-508.

"Anthropology Beyond Crisis: Toward an Intellectual History of the Extended Present." *Anthropology and Humanism* 30.2 (2005): 187-195.

"Boas, Foucault, and the 'Native Anthropologist': Notes toward a Neo-Boasian Anthropology." *American Anthropologist* 106.3 (2004): 435-442.

"Of Holograms and Storage Areas: Modernity and Postmodernity at Vienna's Jewish Museum." *Cultural Anthropology* 18.4 (2003): 435-468.

"Austrian Zionism and the Jews of the New Europe." *Jewish Social Studies* 9.2 (2003): 154-173.

Bunzl , Matti . "Boas, foucault and the "native anthropologist": Notes toward a neo-boasian anthropology." *American Anthropologist* 106.3 (2003): 435-442.

Bunzl , Matti . "Of holograms and storage areas: Modernity and postmodernity at vienna's jewish museum." *Cultural Anthropology* 18.4 (2003): 435-468.

"Inverted Appellation and Discursive Gender Insubordination: An Austrian Case Study in Gay Male Conversation." *Discourse & Society* 11.2 (2000): 207-236.

"Political Inscription, Artistic Reflection: A Recontextualization of Contemporary Viennese-Jewish Literature." *The German Quarterly* 73.2 (2000): 163-170.

"Resistive Play: Sports and the Emergence of Jewish Visibility in Contemporary Vienna." *Journal of Sport & Social Issues* 24.3 (2000): 232-250.

"Outing as Performance/ Outing as Resistance: A Queer Reading of Austrian (Homo)Sexualities." *Cultural Anthropology* 12.1 (1997): 129-151.

"The City and the Self: Narratives of Spatial Belonging among Austrian Jews." *City & Society* (1996): 50-81.

"The Poetics of Politics and the Politics of Poetics: Richard Beer-Hofmann and Theodor Herzl Reconsidered." *The German Quarterly* 69.3 (1996): 277-304.

"On the Politics and Semantics of Austrian Memory: Vienna's Monument against War and Fascism." *History and Memory* 7.2 (1995): 7-40.

תוכנית הכנס – מבט כללי

יום רביעי 28.4.2010

קליטה והרשמה			9:00-9:45
רצועת מושבים ראשונה			
זמן הגירה (ארז כהן)	בשם התרבות (עמליה סער)	זמן זיכרון והשכחה (שלי שנהב)	9:45-11:15
הפסקה			11:15-11:30
רצועת מושבים שנייה			
הזמן כמושג אנליטי (טליה שי)	אתנוגרפיה של מדיניות (מלכה שבתאי)	העידן הפסיכולוגי (תמה חלפין)	11:30-13:00
ארוחת צהרים			13:00-14:00
רצועת מושבים שלישית			
זמן יהודי (בת-ציון עראקי קלורמן)	פתרון קונפליקטים במזרח התיכון (עמנואל מרקס, מאיה מלצר גבע)	מעבדים את השדה (תמיר ארז)	14:00 -15:30
מליאה – אספת חברים			15:30-16:30
הפסקה			16:30-16:45
מליאה – תחרות עבודת מ.א. מצטיינת וחגיגת ספרים			16:45-17:45
מליאה הרצאה – מתי בונזל Franz Boas's Judaism Reconsidered			17:45-19:15
ארוחת ערב חגיגית			19:30
סרט: קול באישה תפילה מנחה: תמר אלאור			20:30

יום חמישי, 29.4.2010

הרשמה				09:00-09:30
רצועת מושבים רביעית				
ייצוגי תרבות בזמן (ברכה הלפרט)		Herstory (אסתר הרצוג והרטה נויבאואר)	ילדים, נעורים, מקום וזמן (דוד לזין)	09:30-11:00
הפסקה				11:00-11:15
רצועת מושבים חמישית				
ידע פרקסיס סוביקטיביות (מיכל פגיס)		אנתרופולוגיה והמדינה (איל בן ארי והרטה נויבאואר)	זמן מרחב מאבק א' (דני רבינוביץ)	11:15-12:45
ארוחת צהרים				12:45-14:00
רצועת מושבים שישיית				
עבודת גבולות (עדנה לומסקי פדר)	שינוי זהות דת (יהודה גודמן)	Time out of time (ניר אביאלי)	זמן מרחב מאבק ב' (דפנה הירש)	14:00-15:30
הפסקה				15:30-15:45
רצועת מושבים שביעית				15:45-17:15
הוראת האנתרופולוגיה (אורי דורצ'ין)	עמידה בזמנים (חן ברם)	Timing and time (אסף חזני)	פרספקטיבות היסטוריות (ראובן שפירא)	
הפסקה				17:15 - 17:30
מושב מסכם: מכונת הזמן האנתרופולוגית יו"ר: עפרה גולדשטיין גדעוני חיים חזן				17:30-18:30

תוכנית הכנס המלאה]

האגודה העולמית של ארכיאולוגים
הכנס השנתי ה-38

בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

00-9:45

9:45-11:15

רצועת מושבים ראשונה

זמן, זיכרון והשכחה

מושב 1

יו"ר: שלי שנהב (מכללת בית - ברל)

(כיתה 7)

• חמי שיף (אוניברסיטת תל אביב), היכל הספר: תפיסות משתנות פרדיגמות קבועות. הבניית הזמן ההיסטורי כתגובה לשינויים חברתיים

• נאוה ט. ברזני (מכללת בית - ברל), שואה "במידה קטנה": ילדות יהודי לוב במחנות הריכוז

• כלנית צאלח (אוניברסיטת בן-גוריון), סרט אילם? שימושים של זיכרון והשכחה באוטו-אתנוגרפיה של אחרות מזרחית

מגיבה: שלי שנהב (מכללת בית - ברל)

"בשם התרבות": מבט אנתרופולוגי משתאה על שימושים צדקניים בתרבות בזירות של כוח

מושב 2

(כיתה פיטר קרוגר)

יו"ר: עמליה סער (אוניברסיטת חיפה)

• עמליה סער (אוניברסיטת חיפה), היעדרותן של נשים פלסטיניות מכוח העבודה הישראלי, מה הקשר לתרבות?

• ציפי עברי (אוניברסיטת חיפה), הרפואה הכשירה והמדיקאליזציה של ההלכה: נשים דתיות מטופלות פוריות, רופאים, ורבנים.

• יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית), לנהוג באחרים על פי דרכם? ההבניה של "תרבות" בהתערבויות רגישות-תרבות

מגיבה: ציפי עברי (אוניברסיטת חיפה)

זמן בהגירה

מושב 3

יו"ר: ארז כהן (המכללה למנהל)

(כיתה 12)

• הדס ירון (המכללה האקדמית תל אביב יפו), זמן שאול: הוויית הזמן של מבקשי מקלט אפריקאיים בישראל

• ארז כהן (המכללה למנהל), ההגירה בראי הזמן: ניתוח התכתבויות אינטרנטיות של מהגרים ישראלים לאוסטרליה וניו זילנד

• רות כהן (אוניברסיטת תל אביב), עלייה בזמן - הזמן בהגירה

• דיון

הפסקה

11:15-11:30

רצועת מושבים שנייה

11:30-13:00

העידן הפסיכולוגי במרחבים חדשים

מושב 4

יו"ר: תמה חלפין (אוניברסיטת בן גוריון)

(כיתה 7)

• יוליה לרנר (אוניברסיטת בן גוריון), 'אהבה' ועבודה-עצמית: מפרוזה פסיכולוגית רוסית לטלוויזיה תרפויטית פוסט-סובייטית

• תמה חלפין (אוניברסיטת בן-גוריון), בית הילדים כמעבדה: כיצד פסיכולוגים חוקרים קיבוץ וכיצד קיבוצניקים קוראים פסיכולוגיה?

• נילי בר סיני (מכללת בית-ברל), תירוצים, שקרים וז'רגון טיפולי בבית הסוהר" או

אתר האגודה www.archaeology.org, דואר אלקטרוני iaa@beitberl.ac.il : 9

מגיבה: קרול קידרון (אוניברסיטת חיפה)

יום חמישי, 29 באפריל 2010

הרשמה

9:00-9:30

רצועת מושבים רביעית

9:30-11:00

ילדות, נעורים, מקום וזמן
יו"ר: דוד לוי (המכללה למנהל)

מושב 10
(כיתה 7)

• דליה לירן אלפר (המכללה למינהל), אורלי צרפתי (המכללה האקדמית עמק יזרעאל), ייצוגי ילדים וילדות בפרסומות המשודרות בערוצי הטלוויזיה המסחריים בישראל

• דוד לוי (המכללה למנהל), אוהדי כדורגל מתבגרים בעיר קטנה

• רנית גרוסאוג (המכללה למנהל), זו ילדותי השנייה

• מתת בוניס (האוניברסיטה הפתוחה), מה באמת מספרת המעשייה שמלת השבת של חנה'לה?

Herstory: women anthropologists and local histories

Chairs: Esther Hertzog (Beit Berl College); Herta Noebauer (University of Vienna)

מושב 11
(כיתה פיטר קרוגר)

- **Esther Hertzog (Beit Berl College)**, Marginalized female anthropologists and the history of Israeli Anthropology
- **Herta Noebauer (University of Vienna)**, Continuous discontinuities: critical reflections on anthropology in Austria from a feminist perspective
- **Ofra Greenberg (Western Galilee Academic College)**: Historical perspective in the study of women prisoners by a female anthropologist

ייצוגי תרבות בזמן
יו"ר: ברכה אלפרט (מכללת בית ברל)

מושב 12
(כיתה 12)

• אריה סובר (המכללה האקדמית אשקלון והאוניברסיטה הפתוחה), הזמן - היסוד ליצירת הומור

• חוה נשירי (אוניברסיטת חיפה), הט'אלי ההודי האותנטי: שלוש גרסאות של מבשלים

• שירלי פינצי לב (אוניברסיטת בר אילן), זמן וטכנולוגיה עכשווית - השתקפות ספרותית

• דיון

הפסקה

11:00-11:15

רצועת מושבים חמישית

11:15-12:45

זמן מרחב ומאבק א'
יו"ר: דני רבינוביץ' (אוניברסיטת תל אביב)

מושב 13
(כיתה 7)

• לירון שני (האוניברסיטה העברית), בין סביבה לאדמה - הפרשנות לטבע במאבק בין הכתומים לירוקים בהתיישבות בלכיש

- ריקי חלמיש לשם (אוניברסיטת בר אילן), תפיסת הזמן ביישום פתרון לקונפליקט חברתי-סביבתי
- מסעוד אגבריה (מכללת בית ברל), שינוי בכפר ערבי תחת שלטון יהודי דומיננטי: סיפורו של כפר מוסמוס
- הילה צבן (אוניברסיטת בן גוריון), זמן ירושלים: ג'נטריפיקציה, הגירה גבוהה ומאבק בשכונת בקעה בירושלים

אנתרופולוגיה והמדינה

(Chairs: Eyal Ben-Ari, (Hebrew University); Herta Noebauer (University of Vienna)

מושב 14
(כיתת פיטר קרוגר)

- **Orit Abuhav (Beit Berl College)**, Anthropology and the Pre-State of Israel: Brauer and His Generation (Film+)
- **Herta Noebauer (University of Vienna)**, The power of the written paper: Disconnecting Anthropology and the State
- **Eyal Ben-Ari (Hebrew University)**, Anthropology, Research and State Violence: Some Observations from an Israeli Anthropologist
- Discussion

ידע/ פרקסיס/ סובייקטיביות
יו"ר: מיכל פגיס (האוניברסיטה העברית)

מושב 15
(כיתה 12)

- **מיכל פגיס (האוניברסיטה העברית)**,
From Abstract Concepts to Experiential Knowledge: Embodying Enlightenment in a Meditation Center
  - **סיגל גולדין (האוניברסיטה העברית)**,
Negotiating Anorexic Subjectivity in an Era of Elusive Normalcy
  - **חאלד פוראני (אוניברסיטת תל אביב)**,
The Freedom in Submission: how traditional Arab poets mastered their rhythms
- מגיב: חיים חזן (אוניברסיטת תל אביב)

ארוחת צהרים

רצועת מושבים שישית

12:45-14:00

14:00-15:30

זמן, מרחב ומאבק ב'
יו"ר: דפנה הירש (האוניברסיטה הפתוחה)

מושב 16
(כיתה 7)

- **שימי פרידמן (אוניברסיטת בן גוריון)**, דור ההיפים וחבורות נוער בדרום הר-חברון; משמעויות שונות לזמן ולמרחב
  - **רעות שליב (אוניברסיטת חיפה)**, על זמן ועל (ה)מקום בימי ה"התנתקות" מגוש קטיף ואחריהם
  - **נגה גלעד (אוניברסיטת תל-אביב)**, גירוש, "פינוי", "עקירה", "התנתקות"? מחקר ביוגרפי בפנומנולוגיה של ההתנתקות
- מגיבה: הדס וייס (האוניברסיטה העברית)

Time-out-of-time, or Time-in-time?: Timely Implications of Long-Term Fieldwork

מושב 17
(כיתה 12)

Chair: Nir Avieli (Ben Gurion University)

- **Fran Markowitz (Ben Gurion University)** How Post-War is Post-War Sarajevo?
- **Dafna Shir Vertesh (Ben Gurion University)**, From Baby to Vacuum-Cleaner
- **Nir Avieli (Ben Gurion University)**, Changing Foodways in Hoi An: Anthropology and the Rite of Return

Discussant: **Matti Bunzl (University of Illinois)**

שינוי, זהות ודת

יו"ר: יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית)

מושב 18
(כיתה פיטר קרוגר)

- **רחל ורצברגר (האוניברסיטה העברית)**, זיכרון, מקום וזהות: נרטיבים של העבר והארץ בהתחדשות הרוחנית היהודית.
- **רינה נאמן (המכללה האקדמית של ת"א-יפו)**, תפילה תל-אביבית: בית תפילה ישראלי בתל-אביב
- **אביבה קפלן (המכללה האקדמית נתניה)**, **רחל שרעבי (המכללה האקדמית אשקלון)**, קייסים במנהרת הזמן: דיפרנציאציה תפקודית בתהליכי מודרניזציה בישראל מגיב: יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית)

עבודת גבולות בזירות חינוך – מבט אתנוגרפי

יו"ר: עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית)

מושב 19
(כיתה 8)

- **אורית יפה (האוניברסיטה העברית)**, **תמר רפופרט (האוניברסיטה העברית)**, מהי חילוניות? קבלת שבת בגני-ילדים ממלכתיים בישראל
- **יוספה טביב-כליף (האוניברסיטה העברית)**, גבולות אתניים: בין נוכחות לנפקדות בזירת בית הספר
- **יעל נתיב (האוניברסיטה העברית)**, "גראנד ג'טה אל האושר" – הבלט הקלאסי בפריפריה מגיב: עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית)

הפסקה

15:30-15:45

רצועת מושבים שביעית

15:45-17:15

פרספקטיבות היסטוריות ודתיות באתנוגרפיות של קומונות
יו"ר: ראובן שפירא (המכללה האקדמית הגליל המערבי)

מושב 20
(כיתה 7)

- **ראובן שפירא (המכללה האקדמית הגליל המערבי)**, אתנוגרפיה א-היסטורית: חקר הפרטת קיבוץ שכשל בחשיפת מצג-השווא שיצרו מפריטיו
- **אפרת קנטור (מכללה אקדמית כנרת)**, "בעצמם הם כותבים להם שיר" להתבוננות כלכלית בזיכרון הקולקטיבי

- **גדעון מ. קרסל (אוניברסיטת בן-גוריון)**, אקלימים פוליטיים שזימנו התפתחות קהילות יעוד: מבחן החברה האופפת ומבחן השנים בקומונות

• דיון

Timing and Time

יו"ר: אסף חזני (האוניברסיטה העברית)

מושב 21
(כיתה 12)

- **עינת בר-און כהן**,

Timing Creativity of Repetition in Japanese Archery – *Kyūdo*

- **קרן מזוז (אוניברסיטת בן גוריון)**, קיפול של זמן: מעשה האוריאמי בקרב מהגרות העבודה מהפיליפינים בישראל

- **אסף חזני (האוניברסיטה העברית)**, הזמן הוא שונאם היותר גדול

מגיב: דון הנדלמן (האוניברסיטה העברית)

"עמידה בזמנים" בין הצבאי לחברתי: על צבא, מעמד, וסטאטוס

יו"ר: חן ברם (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר)

מושב 22
(כיתה 8)

- **דגנית מנור (אוניברסיטת בן גוריון)**, הפואטיקה של גאוות היחידה: תעשיית המורשת ביחידה שולית בצה"ל

- **אייל בן-ארי (האוניברסיטה העברית)**, עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית), ניהול שונות בצבא ההגנה לישראל

- **חן ברם (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר)**, שלמה פישר (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר), מעמידה בזמנים ל"בין הזמנים": מעמד ודת בקרב נגדים בצה"ל

מגיב: יגיל לוי (האוניברסיטה הפתוחה)

שולחן עגול: הוראת מבוא לאנתרופולוגיה

יו"ר: אורי דורצ'ין (המכללה האקדמית צפת)

מושב 23
(כיתה פיטר קרוגר)

- **עמליה סער (אוניברסיטת חיפה)**, "גודל האחריות" – להנחיל את חוכמת השבת לדורות הבאים בשנים עשר מפגשים

- **דפנה שיר-ורטש (אוניברסיטת בן גוריון)**, התאמת קורס "מבוא לאנתרופולוגיה" לצרכי תלמידים בתארים שונים

- **אורי דורצ'ין (המכללה האקדמית צפת)**, הוראת "מבוא לאנתרופולוגיה" בכיתה רב-תרבותית

מגיב: ג'קי פלדמן (אוניברסיטת בן גוריון)

הפסקה

17:15-17:30

מליאה – מושב מסכם

17:30-18:30

יו"ר: עפרה גולדשטיין גדעוני (אוניברסיטת תל אביב)

- **חיים חזן (אוניברסיטת תל אביב)**, מכונת הזמן האנתרופולוגית – מייצוג ליצור: הערות על דיסציפלינה בתנועה

• דיון

תקצירי ההרצאות והמושבים

יום רביעי, 28.4.2009

9:45-11:15 - רצועת מושבים ראשונה:

1. זמן, זיכרון והשכחה

יושבת ראש: **שלי שנהב (מכללת בית - ברל) - shellysk@bezeqint.net**

זמן זיכרון (והשכחה) הינם מושגים בלתי ניתנים לניתוק. הם נוגעים, שלובים, תלויים ונובעים האחד מהשני. הזמן קובע, מבנה ומעצב זיכרון והזיכרון מגדיר, יוצר ומחולל את הזמן. נבקש לעמוד על הקשרים המורכבים והדיאלקטיים בין זמן וזיכרון, תוך התבוננות בדילמות, סתירות ופרדוקסים העולים בזירות חברתיות שונות ובמרחבים אנושיים מגוונים. נתמקד בתהליכי ואופני ייצור הזיכרון ובהשכחתו בהקשרים של לאומיות, אתניות, הנצחה ועוד, תוך חשיפת המתחים המתעוררים בין עבר והווה, בין זיכרון לשיכחה, בין מורשת והיסטוריה ובין קהילות זיכרון שונות.

היכל הספר: תפיסות משתנות פרדיגמות קבועות. הבניית הזמן ההיסטורי כתגובה לשינויים חברתיים - חמי שיף (אוניברסיטת תל אביב) - chemishiff@gmail.com

השינויים בעיצוב מושאי הזכרון של חברה יכולים ללמד על התמודדותה עם תמורות חברתיות, פוליטיות וכלכליות. בחינה של השינויים באופן בו בחרה החברה הישראלית לזכור את מגילות ים המלח, באמצעות עיצובה מחדש של תערוכת היכל הספר, מהווה מקרה מבחן לתפקידו של הזיכרון ככלי המשקף את תהליכי התגבשותם של יעדים לאומיים. מגילות ים המלח היוו נדבך חשוב בגיבוש האידיאולוגיה של החברה הישראלית מאז נחשפו, ערב קבלת תכנית החלוקה של ארץ ישראל על ידי האו"ם בכ"ט בנובמבר, 1947. חשיבותן אף גברה עם פתיחתו של מוזיאון היכל הספר ב-1965, המוקדש להצגתן. באמצעות הצגתן של המגילות לצד ממצאים נוספים המתוארכים לתקופת המרד הגדול בשלהי ימי בית שני, נעשה ניסיון לקדם את השאיפה ליצירה של יהודי חדש, על ידי יצירת קשר ישיר בין ימי בית שני למדינת ישראל, תוך התעלמות מקורות העם היהודי בגולה. בעקבות תהליכי ההפרטה הכלכליים והחברתיים שהתרחשו החל מסוף שנות ה-70, נעשה ניסיון להתאים מסרים אלה לצרכי החברה המשתנים. ד"ר אדולפו רויטמאן, אוצר המוזיאון, טען כי ארגונה מחדש של התערוכה בהיכל הספר לכבוד ציון חגיגות היובל של המדינה, הפך את היכל הספר מאתר קדוש למרכז חינוכי המאפשר היכרות אמיתית עם תכני המגילות, ומהווה נקודת מפגש לקבוצות בחברה

מבקרים את העבר ע"י תנועה פנימה והחוצה בין חוויות אישיות וההקשרים החברתיים הרחבים שלהן. במובן הזה, מחקר אוטו-אתנוגרפי הוא סוג של פוליטיקת זהות. מימוש של המשפט האישי הוא הפוליטי (Ettorre, 2005). אחד היסודות המרכזיים בכתביה של סובייקטים שוליים ופוסט-קולוניאליים הוא הקול האישי והאוטוביוגרפי בו הם כותבים את עצמם ואת חוויותיהם. בתהליך זה נדונות לא פעם שאלות של גלות, זכרון וזהות. במאבקו של האינטלקטואל המוכפף, כותב פאנון ([1962] 2006), הוא נידון לתוך צלילה אל תוך הקרביים של עמו. העבר זוכה לעניין מחודש והשימוש בו אמור לפתוח צוהר לעתיד, להזמין לפעולה ולנטוע תקווה. מאבק זה הוא גם מאבק של זכרון כנגד השכחה, שימור מול מחיקה. בהרצאה זו אבקש לעמוד על מקומו של העבר במחקר אוטואתנוגרפי שעוסק בחוויות אחרות מזרחית. כיצד משמשים במחקר מעין זה סוגים שונים של היזכריות, אילו יחסים מתקיימים בין ההווה לעבר, ואיזה סוג של עבר מובנה בדיאלוג בין אז ועכשיו, כאן ושם, אמת ובדיון.

מגיבה: שלי שנהב (מכללת בית - ברל) - shellysk@bezeqint.net

2. "בשם התרבות": מבט אנתרופולוגי משתאה על שימושים צדקניים בתרבות בזירות של כוח

יו"ר: עמליה סער (אוניברסיטת חיפה) - saaram@soc.haifa.ac.il
ציפי עברי (אוניברסיטת חיפה) - tsipy.ivry@gmail.com

מזה זמן רב שהדיון האנתרופולוגי ער לפער שהלך ונוצר בין השימוש במושג תרבות בתוך הדיסציפלינה ובין השימושים השונים במושג "בשטח". בעוד שאנתרופולוגיות מקפידות להשתמש במושג באופן ניואנסי, רפלקסיבי, לעתים הססני-במודע, מחוץ לדיסציפלינה "תרבות" משמשת כמטבע עובר לסוחרת. סוכנים חברתיים שונים (אנשי מכירות, אקטיביסטיות, מומחים למיניהם, עיתונאים, "כל אדם") מדברים על תרבות בחופשיות נינוחה. התרבות שלי, התרבות שלהן, התרבות הארגונית, רב-תרבותיות... בין היתר, "תרבות" הפכה לשם קוד שעוזר להחליק דברים שמפחיד או מסובך לדבר עליהם, ולדלג על תחושות עמומות שמשוהו כאן מורכב או לא לגמרי תקין. המושב יציג חקרי מקרה אתנוגרפיים הפותחים צוהר להתבונן דרכו אל שדות הכוח הנוצרים בתוך משטרי שיח ליברליים בשם הכבוד ל"תרבות". המציגות מבקשות לתת את הדעת על "מובלעות תרבותיות-כוחניות" הנוצרות כאשר סוכנים של מערכי כוח הגמוניים [מקבלי החלטות מבניות בדרג המדיני, פקידות ופקידי רווחה, רופאות ורופאים בשירות הציבורי], נמנעים ביודעין מלהפעיל את סמכותם ואת הקודים האתיים המקובלים בזירה הציבורית הכללית על סובייקטיות מסומנות-תרבות, ובכך מעניקים אוטונומיה לסמכויות ה"תרבותיות" להפעיל עליהן את כוחן. ההרצאות ישאפו להבין את המשמעויות של

"תרבות" בכל אחד מן ההקשרים האתנוגראפיים ולהציע דרכים לתקשר את התפיסה האנתרופולוגית של תרבות כתופעה דינמית, תלוית הקשר לזירות הכוח השונות שבהן היא פגיעה במיוחד ליישומים אוריינטליסטיים.

היעדרותן של נשים פלסטיניות מכוח העבודה הישראלי, מה הקשר לתרבות?
עמליה סער (אוניברסיטת חיפה) - saaram@soc.haifa.ac.il

נשים פלסטיניות ישראליות מהוות אחת הקבוצות המובהקות ביותר שמגלמות את הפרדוקסים של הסדר הישראלי-פלסטיני. כמי שממוקמות בצומת של ניגודים מבניים והיסטוריים, לעתים קרובות הן מגלמות שילובים בלתי אפשריים-לכאורה של דיכוי קיצוני וסוכנות מרשימה. בהעדר נרטיב מורכב בשיח הציבורי, מופעי "הדיכוי" של נשים אלה משויכים בדרך כלל לתרבות ולמסורת הערבית, בעוד שמופעי "השחרור" מיוחסים לתהליכים של התמערבות ומודרניזציה. לחילופין, שיח הנגד מדגיש את הדיכוי המופעל על נשים פלסטיניות מטעם המדינה ולעומתו את פוטנציאל השחרור הגלום בתעוזתן של יחידות מרשימות בקרבן, פוטנציאל ששורשיו התרבותיים קודמים לכיבוש. הרצאה זו בודקת את אחד ההיבטים הפחות דרמטיים של הדיון הציבורי בנשים פלסטיניות בישראל – שיעור ההשתתפות הנמוך מאוד שלהן בכוח העבודה הרשמי. בדומה לסוגיות מתוקשרות יותר כגון אלימות מינית ומגדרית, גם בסוגיה זו סוכני המדינה והציבור מזהים "תרבות" כגורם המסביר המרכזי לתופעה, בעוד שסוכנות החברה האזרחית טוענות מנגד שהגורם המרכזי להיעדרות הנשים מכוח העבודה הוא אפליה מבנית ארוכת שנים. ההרצאה תאתגר את ההצבה הדיכוטומית של "תרבות" אל מול "מבנה הזדמנויות". אמנם אני מאמצת את הביקורת על השיח הפופוליסטי שמציג נשים ערביות כקורבנות של תרבותן, ומצטרפת לטענה ששיח זה משתיק את האחריות ההיסטורית של המדינה לדחיקתן לשוליים. אך אני מוצאת שיש מקום לשכלל את העמדה התיאורטית שבבסיס הביקורת, ולחלץ את הדיון מן הדפוס המהותני שהוא כלוא בתוכו. הניתוח יציג קריאה דיאלקטית של עמדות והתנהגויות ביחס לעבודה בשכר של נשים פלסטיניות. אטען כי במקום השאלה "תרבות או אפליה מבנית?", שהיא בעייתית משום שהיא עובדת במושגים בינאריים, יש לשאוף לשקף את השיזור ההיסטורי של התרבות, ואת השיקוע התרבותי של מבנה ההזדמנויות עצמו.

הרפואה הכשירה והמדיקאליזציה של ההלכה: נשים דתיות מטופלות פוריות, רופאים, ורבנים
ציפי עברי (אוניברסיטת חיפה) - tsipy.ivry@gmail.com

במהלך שני העשורים האחרונים הולכת ומתעצמת נוכחותה של תצורה ישראלית של רפואה בתיווך של רבנים. ה"רפואה הכשירה" היא מנעד רחב של יחסים חברתיים בין רבנים רופאים/ות ופציניטיות הנוצרים כאשר רבנים רוכשים להם ידע רפואי המאפשר להם לשאת ולתת עם רופאות ורופאים בשם הלקוחות הדתיים: בין אם כדי לקדם אדפטציה של פרוצדורות רפואיות לדרישות הלכתיות, ובין אם כדי לשפר את איכות הטיפול ללא כל קשר לבעיות הלכתיות. במקביל לתהליך "ההכשרה" של הרפואה, מתקיים תהליך מדיקאליזציה של ההלכה. פוסקי הלכה מניחים את קיומן של פרוצדורות רפואיות בפסיקותיהם, ולעיתים דורשים פרוצדורות רפואיות לצורך קיום מצוות. רפואת פוריות היא אולי התחום הדחוס ביותר שבו ניתן לצפות בפעולתן של הרפואה הכשירה וההלכה המדיקאלית. עבודה זו מבקשת להאיר על השלכותיו של השיזור המורכב של כוחות וגופי ידע סמכותי של הרפואה הכשירה וההלכה המדיקאלית, שבתוכו צורכות נשים דתיות ובני זוג טיפולי פוריות בישראל של תחילת המאה ה-21. היא מבקשת להאיר כיצד מעורבותם של רבנים בטיפולים רפואיים מניחה את הפציניטיות בתווך בניהם לבין הצוות הרפואי ומייצרת דינאמיקת יחסים שבה היחס אל המטופלת נקבע במידה רבה על ידי טיב היחסים בין שתי קבוצות של סוכנים סמכותיים: הרופאים והרבנים.

לנהוג באחרים על פי דרכם? ההבניה של "תרבות" בהתערבויות רגישות-תרבות
יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית) - ygoodman@mscc.huji.ac.il

לאור מומחיותם בהבדלים תרבותיים בכלל ובייחודן של חברות מקומיות בפרט הציעו אנתרופולוגים שביקשו להדריך אנשי מקצוע בעבודתם התערבויות טיפוליות "רגישות-תרבות" עבור קבוצות מיעוט במדינות הלאום המודרניות. התערבויות אלו מתייחסות אל המטופל כאחר – סובייקט הנושא "תרבות" ספציפית, מקומית, שבעבורה יש להתאים התערבות טיפולית מיוחדת. ואולם יש לשאול, מדוע המבט הרגיש תרבותית מופנה רק אל המטופל ולא אל המטפלים עצמם? זאת ועוד, תפיסה זו מניחה כמובן מאליו כי המטפלים מדברים מתוך-אל-או על-תרבות כלשהי. מהם, אם כן, תהליכי ההבניה של אותה "תרבות" במסגרתן של התערבויות טיפוליות אלו? מהן הנחות היסוד שלה ביחס לאחר המטופל? ומהו המיקום החברתי ומקורות הידע של המטפלים והאנתרופולוגים עצמם? בהרצאה אבחן שאלות אלו בהקשר של התערבויות טיפוליות רגישות תרבות ביחס להפרעות ובעיות נפשיות בחברה החרדית בישראל בעשרים השנים האחרונות. הבניית התרבות במקרה זה תיבחן הן לעצמה והן בהשוואה לשלושה סוגים נוספים של התערבות טיפולית בחברה החרדית: הראשונה הינה התערבות מקצועית הניתנת בידי פסיכיאטרים פסיכולוגים ועובדים סוציאליים הפועלים במרפאות פרטיות וציבוריות ומטעמים של משרדים ממשלתיים ועירוניים שונים; השנייה, התערבות סמי-מקצועית בידי חרדים המטפלים בחרדים אחרים לאור גישות טיפוליות, בעיקר

פסיכולוגיות, הנתפסות כמקצועיות, מודרניות ומדעיות; השלישית, התערבות מסורתית בידי חרדים המטפלים בחרדים אחרים לאור מסורות דתיות שונות. לסיום אדון בהנחות היסוד האפיסטמולוגיות ובהשלכות המוסריות של הבניית התרבות בהתערבויות השונות. אטען כי התערבות רגישת תרבות ביחס לאחר ולמיעוט תרבותי צריכה להיבחן באופן ביקורתי על הרצף (והמתח) שבין מתן ערך והעצמה של הבדל תרבותי ובין סטריאוטיפיות, הגזעה ופטרנליזם.

מגיבה: **ציפי עברי (אוניברסיטת חיפה)** - tsipy.ivry@gmail.com

3. זמן ההגירה

י"ר: ארז כהן (המכללה למנהל) - erezjane@gmail.com

מושב זה יעסוק בבחינת הקשר בין זמן והגירה. הגירה באופן מסורתי נתפסה כניתוק והתחלה חדשה. עבור המהגרים הזמן הטבעי המוכר ניתק וזמן חדש מתחיל. מהגרים רבים נתפסו בעבר כמי שצריכים לעבור "קפיצה בזמן" מחברה מסורתית לחברה מודרנית, או כמי שלאחר ההגירה חיים ב'בועת זמן', כמי שנשארו בזמן הקודם בעוד חייהם ובעיקר חיי ילדהם מתרחשים בזמן ותרבות שונה. אצל זימל לדוגמה ההיבט המרכזי בהגדרת הזר הוא היבט הזמן - הזר הוא מי שהגיע אתמול ונשאר מחר- הכניסה של המהגר לסביבה חברתית חדשה היא שמבחינה אותו מן המקומי והיא שמעמידה את הזר כטיפוס סוציולוגי מובחן. הגירה מרצון היא גם סוג של בריחה, מעבר אל זמן אלטרנטיבי, עתיד אחר. היבט הזמן בולט גם בביקורי מולדת או בחזרה לארץ המוצא, אם בנוסח הדיאספורי של "חדש ימנו כקדם" או במובן האישי יותר של חזרה לזמן הקודם - הזמן הלאומי, הזמן החברתי והמיתוסי של הלאום, המולדת, העבר ההווה והעתיד. אולם מה קורה לחווית ההגירה ולמהגרים בעולם מקוון שבו הזמן והמרחק נעלמים? הגירה טרנסלאומית שבאמצעות הטכנולוגיה מאפשרת שמירה על קשר ישיר ויומיומי עם ארץ המוצא? מה קורה לעומת זה לתחושת הזמן של הפליט של מי שנאלץ לחוות את הניתוק מארץ המוצא בצורה אלימה ולהמתין לאורך שנים במעין "זמניות קבועה"?

זמן שאול: הוויית הזמן של מבקשי מקלט אפריקאיים בישראל
הדס ירון (מכללת תל אביב יפו) - hadasyaron1@hotmail.com

בהרצאה זו אדון בחוויית הזמן של מבקשי מקלט אפריקאיים החיים בישראל. במיוחד אתמקד בסוגיה משמעות הזמן הביוגראפי והאחר עבורם במצבם כמבקשי מקלט כמי שעניינם תלוי ועומד ומעמדם אינו יציב וברור. שאלות נוספות אליהן אתייחס יהיו: מה תפקיד טראומה ואובדן חברתית ותרבותי בתפיסת הזמן? מה תפקיד המעבר בין מדינות גבולות ותרבויות בהתייחסותם של פרטים לזמן? ההרצאה מבוססת על מחקר שאני עורכת כבר יותר משנתיים עם פליטים אפריקאיים, גם כחלק מפעילות אקטיביסטית למען הפליטים ואל מול הרשויות

והחברה בישראל. המחקר כולל ראיונות, שיחות בלתי פורמאליות, השתתפות באירועים שונים ואיסוף חומר כתוב.

ההגירה בראי הזמן: ניתוח התכתבויות אינטרנטיות של מהגרים ישראלים לאוסטרליה וניו-זילנד
ארז כהן (המכללה למנהל) - erezjane@gmail.com

מחקר זה מבוסס על השתתפות פעילה וארוכת טווח בפורום הגירה של תפוז- "פורום ישראלים באוסטרליה וניו-זילנד". הפורום הוקם ביוזמת מהגרים ישראלים במלבורן בשנת 2003. משנה זו ועד ימים אלו אני משתתף באופן פעיל ויומיומי בקריאה ובכתיבה של ההודעות בפורום. השתתפות פעילה זו וחיי במלבורן ובישראל במשך תקופה זו אפשרה לי כחוקר לחוות באופן ישיר ואתנוגרפי את הדרך שבה מעצבים הכתיבה והקריאה בפורום את ההחלטה להגר ובמידה רבה את חווית ההגירה עצמה. סוגית הזמן עולה בדיוני הפורום בהקשרים שונים. עבור חלק מהמהגרים הישראלים ההגירה מישראל מובנית במונחים של בריחה והתנתקות מההווה המעיק והעתיד הלא ברור של מדינת ישראל, זאת לצד התקווה להתחלה חדשה במקום חדש ושונה. במחקר זה אני משתמש בפורום כדי לבדוק את הבניית ההגירה כמעבר בזמן. מעבר זה כולל ניתוק מרצון מהזמן החברתי-לאומי אל מקום שבו הזמן מוגדר כאישי יותר. זמן זה כולל היבטים סובייקטיביים כגון הסתגלות לחיים במקום החדש, זמן בהקשר של איכות חיים כגון זמן עם המשפחה ואיזון בין עבודה לפנאי ובאופן כללי "עתיד וורוד", לעומת הזמן המקומי שממנו בחרים המהגרים להתנתק. כמרחב הגירתי הפורום מאופיין בהשוואות מתמידות בן כהן לשם אשר לעיתים מקבלות מימד בינארי ניגודי (טוב/ רע, אין עתיד / עתיד טוב יותר, מסוכן/בטוח, רחוק/קרוב, קטן/גדול) המאפיין את ההבניה של אוסטרליה וניו-זילנד כמדינות או יעדי הגירה המהווים אנטי-תזה למציאות החברתית הפוליטית והכלכלית בישראל. ככזה מאפשר הפורום הצצה אל עולמם החברתי של הכותבים ומאפשר לעקוב אחר הדרכים בהם ההחלטה להגר מתקבלת ומתבססת באמצעות השימוש בפורום תוך כדי יצירת רשתות וקשרים חברתיים וקבלת ייעוץ עם אחרים שעברו את החוויה.

עלייה בזמן - הזמן בהגירה
רית כהן (אוניברסיטת תל אביב) - RAVIT.COHN@GMAIL.COM

העיסוק האנתרופולוגי בזמן ובמנגנוניו, יוצא מתוך ההנחה כי הבנת המשמעויות התרבותיות הכרוכות במושג הזמן מאפשרת לחוקר להבין טוב יותר את ההתרחשויות בשדה. ממד הזמן תופס מקום מרכזי בהבנת אורח החיים של כל אדם והניסיון לפענחו וללמוד את משמעויותיו מאיר את ההיבטים החשובים של החוויה (חזן, 2003). חוויית העלייה כוללת מעבר ממקום למקום ותחושה של זמניות ושל טשטוש זמן ומרחב. זמן וזמניות הם תהליך סימבולי ממושך

הנוצר על ידי פעילויות יומיומיות. אנשים חיים בזמן החברתי-תרבותי המתאים להם ומורכב מרבדים כמו רצף זמן והשקות בין הזמנים. ממד הזמניות ייחודי בהיותו ידוע לכול. בנוסף, הזמניות מיוצגת כמוחשית דרך גרסאות שונות של תרגום ופירושים בין אנשים ואובייקטים הנוצרים בעולם היומיומי. הזמניות היא מצב קיומי בו יש התנהלות יומיומית ופרקטיקה של הבניית זהות והבנת תהליכים (מון, 1992). בשנים האחרונות, תהליך העלייה מאתיופיה לישראל מובנה בצורה ייחודית. התהליך מתחיל בהחלטה להגיע לישראל ולעבור לשם כך למחנה מעבר. השהות במחנה היא שלב ביניים, ייחודי, של חיים בין שני עולמות ובין שלוש תפיסות זמן שונות: אתיופית, ישראלית ואמריקאית. דפוס הפעילות המרכזי במחנה המעבר הוא "ההמתנה" - הקפאת הזמן. נהוג לחשוב שבמפגש הראשוני עם ארץ היעד, (ישראל) מסתיימים תהליך העלייה ותהליך ההמתנה ומתחיל תהליך הקליטה. הבניית הזמן ותפיסתו בתהליך העלייה בנויות מפעילות ואי פעילות (סבילות) המבנות את הזמן, היחס אליו ומשמעותו לגבי תהליך העלייה. בהרצאה זו אדון בסוגיות משמעותיות במהלך תהליך העלייה ומתייחסות לטטטוש הזמן, גבולות הזמן, תפיסת הזמן ו"הזמן האחר" כחלק מתהליך העלייה. בנוסף, בעקבות ביקורי האחרון במחנה המעבר, אנסה לענות על השאלה מה קורה עשר שנים אחרי התחלת ההמתנה.

11:30-13:00 - רצועת מושבים שנייה:

4. העידן הפסיכולוגי במרחבים חדשים

יו"ר: תמה חלפין (אוניברסיטת בן גוריון) - tama@bgu.ac.il

המושב יעסוק במפגשים בין שיח פסיכולוגי לתרבויות שונות שאינן תרפויטיות בבסיסן. מפגשים בין תרבותיים אלו יוצרים מצבים בהם הידע והפרקטיקות הפסיכולוגיות עוברים תרגום ופרשנות הן על ידי אנשי הפרופסיה הפסיכולוגית והן על ידי הסובייקטים של השיח הפסיכולוגי עצמם. במרחבים רבים של תרבות המערב השיח הפסיכולוגי הוא חלק בלתי נפרד מהידע התרבותי וחיי היומיום, ככזה הוא משמש עדשה לפרשנות של המציאות. אולם במרחביו האחרים - מוסדיים, תרבותיים ואידיאולוגיים - מושגים והנחות יסוד פסיכולוגיים (כגון טראומה, שיקום, יחסי אובייקט, מימוש עצמי ועוד) אינם בגדר מובן מאליו כלל. דרך ההתבוננות במפגשים בין-תרבותיים של שיח פסיכולוגי דומיננטי ושיחים אלטרנטיביים ניתן לשפוך אור חדש על אופני הפעולה של השיח הפסיכולוגי עצמו כמו גם על תהליכי תרגום בין תרבותיים. המושב ידון בזירות שונות בהן מתרחש מפגש זה: התרבות הפופולארית הפוסט-סובייטית, המחקר הפסיכולוגי של הלינה המשותפת בקיבוץ והכלא הישראלי.

אהבה` ועבודה-עצמית` מפרוזה פסיכולוגית רוסית לטלוויזיה תרפויטית פוסט-סובייטית

יוליה לרנר (אוניברסיטת בן גוריון) - julialer@bgu.ac.il

This talk addresses the ways of translation of the global "western" therapeutic culture in contemporary Russia. Until lately, "Russian literature" and "Communist ideology" served as major sites of production and articulation of the subject. Today, "Therapy" introduces itself as a competitive authoritative and effective site of self-constitution. The manifestations of the newly introduced therapeutic model of subjectivity are evident today in the arenas of online dating, pop-psychology style TV shows and cinema productions, self-help literature and the popular self-empowerment workshops. However, the absence of the basic elements of the emotional capitalist culture and the presence of alternative Russian-Soviet modes of subjectivity and of, what I call, 'emotional socialism' invites an investigation of the meaning and practice of the post-soviet therapeutic self. While tracing the ways of the domestication and contesting of therapeutic cultural forms in post-Soviet popular culture, I shall outline the discursive move where the familiar Russian words (such as "chuvstva" (emotions), "rabota nad soboy" (self-work), "i'ubov" (love), "handra" (depression) etc.) are reinterpreted within the new therapeutic framework but also contest it.

בית הילדים כמעבדה: כיצד פסיכולוגים חוקרים קיבוץ וכיצד קיבוצניקים קוראים פסיכולוגיה?
תמה חלפין (אוניברסיטת בן-גוריון) - tama@bgu.ac.il

הרומן בין החינוך המשותף בקיבוצים והפסיכולוגיה הוא ארוך, מורכב ומלא תהפוכות. לאורך שנים ביקשו פסיכולוגים בעלי שם לחקור את "המעבדה הטבעית" שבנו עבורם חלוצי הקיבוץ, מן הצד השני קברניטי הלינה המשותפת היו גם הם חוקרים פעילים וקוראים ביקורתיים של מחקרים פסיכולוגיים בנושא. ההרצאה תנסה לעמוד על האופן בו מכוננת הלינה המשותפת כאובייקט מחקר ובעיקר על תהליכי התרגום ההדדיים המתרחשים ביחסי הגומלין שבין חוקרי הקיבוץ והקיבוצניקים עצמם. תהליכי תרגום אלו יתמקדו הן בתרגום הסדרי הלינה המשותפת לשפה פסיכולוגית, והן בתרגום המחקר הפסיכולוגי לשפה קיבוצית.

תירוצים, שקרים וז'רגון טיפולי בבית הסוהר" או "טיפול כזה כאילו"
נילי בר סיני (בית-ברל) - nili.bs@gmail.com

סיפורי הכלא מלמדים שהז'רגון הטיפולי אינו כלוא בתוך חדר הטיפול. הוא זולג לחיי היומיום ולסלנג המקומי ("אני נורמטיבי"), משפיע על הסיכויים לשחרור מוקדם ("השתקמתי"), ומזמן לאסירים עושר של תירוצים והצדקות למעשים שהובילו אותם לכלא. איך רותמים תירוצים "טיפוליים" להפחתת האשמה? איפה לומדים אותם? אילו תירוצים "טיפוליים" נחשבים לגיטימיים ואילו הם פחיתות כבוד? האם לאסירים ולעובדים סוציאליים יש אותו טעם בתירוצים? האם המושגים וההדרכה שמקבלים אנשי הטיפול רלבנטיים למציאות הכלא? האם ניתן לקיים בכלא מפגש טיפולי "אמיתי" או שמא נגזר עלינו להסתפק ב"שיח טיפולי"?

מגיבה: קרול קידרון (אוניברסיטת חיפה) - ckidron@soc.haifa.ac.il

5. אתנוגרפיה ומדיניות, אתנוגרפיה של מדיניות

יו"ר: מלכה שבתאי (המכון להגירה ושילוב חברתי במרכז האקדמי רופין) - mat@netvision.net.il

המושב מאורגן על ידי האגודה. יידון הקשר שבין אתנוגרפיה וייצורה לבין מוסדות המדינה ומדיניותה. הזיקה ביניהם תתברר באמצעות מקרי בוחן – הגירה לישראל, וועדי עובדים ומקומם בקביעת מדיניות, עובדים סוציאליים המתבוננים פנימה על עבודתם ואמצעים מוסדיים להבניית זמן בזקנה מופלגת

זמן ו"א-זמן" ברפלקציה של אנשי מקצוע – עובדים סוציאליים שכותבים על עבודתם

אריאלה שטורם (אוניברסיטת חיפה) - arielstu@zahav.net.il

ברצוני להתמקד ביחסים בין זמן העשייה של אנשי מקצוע לזמן הווירטואלי, זה שמתקיים במחשבה כאשר אנחנו מהרהרים בהתרחשות שהייתה, הווה או תהיה. לשם כך אשתמש בטקסטים מתוך מאמרים שכתבו עובדים סוציאליים שהשתתפו בקורס לכתובת "מאמרי חכמת המעשה" – מאמרים שמבטאים רפלקציה שלהם על עצמם בפרקטיקה היומיומית. הנחות יסוד: • אנחנו אומרים "זמן" אבל למעשה מתכוונים לזמנים רבים, חלקם נקודות על ציר הזמן וחלקם זמנים שהם בו-זמניים – מתקיימים במקביל באדם עצמו או בקרב פרטים וארגונים שונים. • אנחנו חיים ופועלים בתוך לפחות ארבעה סוגי זמן: א. זמן כרונולוגי, שמבטא התקדמות, התפתחות, שינוי. ב. זמן מעגלי, מחזורי, שמבטא קביעות, המשכיות. ג. נקודות זמן, שמבטאות אקראיות. ד. "א-זמן" – ביטוי של הכללות ועקרונות שהם אדישים לזמן. • זמן הנו פרמטר מרכזי בהערכת איכות התפקוד המקצועי ויעילותו (עמדנו בזמנים, הישגנו את המטרות בזמן קצר, זמן = כסף וכדומה). אך באופן פרדוקסאלי - איכות העבודה שלנו תלויה לעתים ביכולת שלנו לעצור את הזמן הכרונולוגי ולהקדיש זמן וירטואלי לרפלקציה על העשייה.

• בניגוד לתפיסתנו את הזמן הממשי כשולט בנו, הזמן הווירטואלי מאפשר לנו לשלוט בו – ללכת אחורה וקדימה, לנוע במהירות או באטיות, לדלג על נקודות בזמן, לשבור את רצף הזמן ולהרכיבו מחדש. בסדנא נבחן באמצעות דוגמאות שלוש אסטרטגיות של זמן וירטואלי: א. פירוק זמן ליחידות קטנות. ב. פירוק זמן לזמנים רבים. ג. שימוש ב"א-זמן". ננסה לאפיין יחד כל אסטרטגיה ולמצוא את האופן שבו היא מאפשרת לכותב-מתבונן-פועל לתת משמעות, להסביר או להצדיק את עשייתו.

מזמן מרובה לזמן מעובה: הבניית זמן-מרחב בזקנה המופלגת
שרון רמר ביאל (אוניברסיטת תל-אביב) - sharonrbl@012.net.il

אתנוגרפיה זו מציעה התבוננות ייחודית לעולמה של הזקנה המאוחרת, דרך פירוק סיפורי חיים של קבוצה מייצגת של הזקנים ביותר בישראל באלף השלישי (שנאספו ע"י מכון הרצג), וארגונם מחדש דרך שתי נקודות מבט: זמן ומרחב. יחסי הגומלין בין זמן לבין מרחב שמציעים סיפורי החיים נשענים על מעבר מתפיסת זמן מרובה, המוכרת היטב בספרות של הגרונטולוגיה הנרטיבית המתייחסת לריבוי סוגי זמנים הבאים לידי ביטוי במשולב, אל תפיסת זמן מעובה. תפיסת הזמן המעובה מדגישה את הממדים המרחביים של הזמן, אשר מקבלים תשומת לב יתרה בסיפורי החיים של בני הגיל הרביעי. תפיסה זו נשענת על מושג הכרונוטופ (בחטין, 2007), לפיו אין להציע ניתוח של זמן במנותק ממרחב. נקודת מבט זו הובילה להתחקות אחר האופן שבו זמן מקוטע, מרוסק, מפוזר ומנותק, אשר זוהה על ידי המראיינים בעת שיחה עם בני הגיל הרביעי, נתגלה כבעל דפוסי רציפות כלשהם. אלה התהוו כרצפים מרחביים, אשר אינם סוללים ציר התפתחותי אחד ויחיד לאורך כל סיפור החיים. תחת זאת זוהו תבניות התפרסות שונות, שכללו רק חלק מאזורי הזמן, שזכו לסדר וארגון שלא היה ליניארי והתפתחותי כאמור, וככזה אף לא נתגלה כסיבתי. בבסיסם של הסיפורים ניכרו סימנים לשני סוגי רצפים: האחד, של אירועים מכוננים בעלי מעמד סמלי של לידה מחדש, ברמת הפרט והחברה כאחד. השני, של התנסויות של הנשאלים כפרטים בשלבים השונים של תהליך של מוות חברתי אותו חוו. שני הרצפים נבדלו זה מזה באופני מדידת הזמן ובסוגי הזמן שהכילו. עם זאת, המשותף ביניהם היה שהם ביטאו את רמות התפקוד והתעסוקה השונות של בני השיח בגיל הרביעי, יותר מאשר את ההבדלים בגיל, במוצא ובמגדר, כמו גם במצב משפחתי ובדפוסי המגורים.

מחקר על ועדי עובדים: כיצד לנתח את נוכחות העבר ב"כאן והעכשיו" האתנוגרפי
גדי נסים (אוניברסיטת תל-אביב) - gadinissim@gmail.com

ההתפכחות מאשליית ה"הווה האתנוגרפי" מותירה אנתרופולוגים עם שאלות מתודולוגיות כבדות משקל: כיצד ליישב את המתח שבין היותה של התצפית המשתתפת שיטה בה אוסף החוקר בעיקר נתונים על מציאות החיים בתקופת זמן הנחוות כהווה, לבין הצורך לנתח את נוכחותו של העבר בתקופה זו בשדה. בשדה המחקר אותו אני חוקר – ועדי עובדים במגזר הפרטי בישראל בעידן של קפיטליזם גלובלי – נוכחות העבר פועלת בשתי רמות: בטקסט של הנחקרים ובטקסט שלי כחוקר, באימיק ובאיתיק. אצל הנחקרים נוכח העבר כטקסטים טכניים (הסכמים קיבוצים ופרוטוקולים של ישיבות), כטקסטים תיעודיים (כתבות וסרטים), כטקסטים אומנותיים (ספרות), וכפנומנולוגיה של העבר אותה עושים הנחקרים בהווה. פנומנולוגיה שכזו הינה קריטית כי הועדים שחקרתי פועלים במקרים רבים באופן מנותק יחסית מועדים האחרים, וקבוצת ההתייחסות המרכזית שלהם לצורך גיבוש עמדות ודפוסי התנהגות הם קודמיהם בתפקיד - בעבר הקרוב והרחוק. אצל החוקר נוכח העבר בעיקר בצורה של ספרות אתנוגרפית שפורסמה בעבר על השדה, בצורה של ספרות היסטורית שנכתבת על עברו של השדה מפרספקטיבה עכשווית, ובצורה של ספרות סוציו-היסטורית ואנתרופולוגית-היסטורית שמקשרת בין תהליכים מאקרו-חברתיים בעבר לבין מה שחווה החוקר בשדה בעת שהותו. שילוב ה"עבר" ההיסטורי עם "ההווה האתנוגרפי" מחייב הגדרה של יחידות הניתוח: מהם גבולותיו של פרק הזמן המכונה הווה? מה מאפיין אותו? מהו העבר ההיסטורי? כיצד לחלק אותו לתקופות? כיצד לבחון את היחסים בין התקופות הללו? – אין ספק כי ההווה היא נקודת זמן חמקמקה שאינה מתחילה ונגמרת בזמן שבו שהה החוקר בשדה ואסף בו נתונים באופן ישיר, והעבר לא ניתן להגדרה באופן פשוט כנקודה שקדמה לנוכחות של החוקר בשדה.

"שיבת ציון" או זמנם של היהודים "האחרים"!!

מלכה שבתאי (המכון להגירה ושילוב חברתי במרכז האקדמי רופין) - mat@netvision.net.il

... "בשוב ה' את שיבת ציון, היינו כחולמים..." (תהילים מזמור קכו).

בשעה שמחקרים מראים על תהליכי הצטמצמות של העם היהודי, מתגלות, נוצרות ומתחזקות בעולם קבוצות אוכל' שמבקשות ומחפשות דרך להיות חלק מהעם היהודי. למדינת ישראל, הגדרות ברורות בנוגע לסוגיה מיהו יהודי? מי זכאי לעלייה? אך הגדרות אלה אינם עומדות בחפיפה לתהליכים ותופעות שונות הקיימות ומתפתחות ברחבי תבל בקרב אוכל' הרואות את עצמן ומקבלות תמיכה בזהותן העצמית כיהודים וכמי שחפצים להצטרף לעם היהודי ולעיתים רבות גם לעם ישראל. חלק מיהדות ארהב' פועל באופן אקטיבי לתמיכה רוחנית ודתית בקהילות אלה, משתתף במאבק להכרה על יהדותן, ומוביל תהליכים שונים שמטרתם להשפיע על המדיניות של ישראל ברוח של הכרה וקבלה במגוון היהודי ובאפשרויות של להיות יהודי מעבר לגבולות של גזע ואתניות. בהרצאה זו, אציג את חלק מהקבוצות החדשות שמהגרות לישראל בשנים האחרונות, את האוכל' שממתינות או מצפות להכרה בהן ולפתיחת השערים של העם היהודי. בינהן: צאצאי

עשרת השבטים, צאצאי אנוסים, מתגיירים ומצטרפים לעם ישראל וקבוצות בעלות זהות יהודית שאינה מוכרת בישראל.

אדון בסוגיות שונות, כמו למשל גורלו של הדור הרביעי בשעה שחוק השבות חל עד הדור השלישי, ועל המשמעויות של כל אלה על עתידו של העם היהודי והחברה הישראלית כפי שהיא כיום.

לבסוף, אציג טעימה קצרה, מסרט המספר את סיפורם של מהגרים יהודים שייצאו כאנוסי ספרד ופורטוגל למרוקו, ומשם הגרו לפני 200 שנה לאמזונס בברזיל, וצאצאיהם מקיימים עד עצם היום הזה חיים יהודיים על פי דרכם.

6. הזמן כמושג אנאליטי רב-תרבותי

יו"ר: טליה שי (המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון) - talia_shay@yahoo.com

במסגרת המושב תוצגנה ארבע עבודות אתנוגרפיות – היסטוריות: 1 - הטלויזיה "הישראלית – אתיופית" (...ויצירת זהות "ישראלית-אתיופית" – תמר קנה). 2 – מפגשי משפחות תימניות (השילוב בין פרשנות נשית לגברית של המשפחה- קרן אבהר). 3 – "קריאה" היסטורית ובעלות על הקרקע (גרלד סאק). 4 – פרשנות של קבוצות "אחוה" במימד הזמן ("קריאה" אתנוגרפית אלטרנטיבית של תאטראות קהילתיים וקבוצות אחווה נוספות- טליה שי). עבודות אלו עוסקות בקריאה אתנוגרפית אלטרנטיבית של קבוצות חברתיות או מושגים היסטוריים הכוללים בתוכם ניגודים, חציית קווים ואלמנטים נוספים אשר בחלקם תומכים בסדר החברתי הקיים ואחרים הקוראים עליו תיגר וחותרים תחתיו.

IETV - Israeli Ethiopian Television

תמר קנה שליט (אוניברסיטת חיפה) - tkaneh@gmail.com

בינואר 2007 עלה לשידור ערוץ הטלוויזיה הישראלי האתיופי IETV. בעקבות שם הערוץ, המחקר הנוכחי הציב את השאלה מהי הישראליות האתיופית אשר מיוצרת ומיוצגת בו? הממצאים מראים כי ישראליות אתיופית היא תהליך רווי סתירות ומתחים המכיל דבר לפחות שתי נקודות מבט מנוגדות אשר מקיימות דיאלוג עם המושגים מודרניים ומסורתיות. למשל תכני הערוץ המרכזיים מפנים כלפי הצופים מסרים על הדרך ל"חיים נכונים בעידן המודרני" על פי המודל הליברלי ההגמוני, כאשר במקביל משודרות תוכניות המעלות על נס את המורשת התרבותית "המסורתית" וגאווה במוצא האתני. כך גם לגבי תפיסת קהל היעד. רבים מעובדי הערוץ רואים בו מוחלש ונאיבי בדומה לתפיסות הממסדיות אודות יוצאי אתיופיה, אך במקביל רואים בו שווה-דומה אשר יש להעניק לו במה להשמעת קולו ולהיאבק למענו. סיפורי החיים של עובדי הערוץ מראים מורכבות זו גם כן. מחד הם מאמצים חלקים נרחבים בתפיסת העולם הליברלית מודרנית, ממוקדים בעצמם, אינדיבידואליסטים ורואים בקריירה מקור להגשמה

עצמית. מאידך הם מסורים למאבק למען שיווין, נגד גזענות ומנסים לייצר פוליטיקה של זהויות המתגאה במוצאם האתני ובייחודם התרבותי. מסקנת המחקר היא שישראליות אתיופית מכילה אימוץ של רעיונות ותפיסות עולם הגמוניות, ליברליות ואחרות יחד עם התנגדות אל אותן תפיסות ממש, חתרנות והעלאת קולות אלטרנטיביים בעת ובעונה אחת. אמביוולנטיות ומתח הן מילות המפתח לתיאור תהליך היצירה המתמשך של ישראליות אתיופית ב-IETV. "העסקה הליברלית" היא הפנמת עמדות ליברליות, מודרניסטיות וציוניות המתנגדות למסורת ונחשלות יחד עם דרישה להכרה ביחודיות תרבותית בתוך הקולקטיב הלאומי. עמדה זו מזכה את העובדים במשרה נחשקת ובקיומו של ערוץ טלוויזיה, בהם מתקיימת לפוליטיקה של הזהויות והתנגדות לרעיונות הגמוניים.

מפגשי משפחות תימניות: בין מסורתיות לפוסט מודרניות
קרן אבהר (אוניברסיטת בר-אילן) - keren_avh@hotmail.com

הרצאה זו עוסקת בחקר המשפחה הישראלית-תימנית. מהמחקר עולה כי בישראל המשפחה מצליחה לשמור על יציבותה, בשונה מהמתרחש בעולם המערבי. לאור עובדה זו החלטתי לחקור את המשפחה הישראלית מתוך גישה אנתרופולוגית, המאפשרת ניתוח הוליסטי של המשפחה ושל המציאות החברתית. לצורך בחינת יציבותה של המשפחה הישראלית, התמקדתי בחקר המפגשים המשפחתיים של המשפחה התימנית. מצאתי כי חלק מהמשפחות התימניות מקיימות ערבים קבועים בשבוע במהלכם נפגשת המשפחה המורחבת. בחינת התצפיות והראיונות מעלה כי המבנה המשפחתי הוא פועל יוצא של אופני הפעולה של המיצובים המגדריים. עוד עולה מתוך ניתוח הממצאים כי השארות מקבלת פרשנות כפולה: פרשנות גברית ופרשנות נשית. פרשנות גברית הכבולה למערכת הפטריליניאלית שהינה פורמאלית במהותה. מערכת השארות הנשית הינה רוחבית, גמישה וא-פורמאלית. נשים משנות את הגדרות השארות כך שיתאימו לעולמן. כך הופכת האישה ללב המשפחה ולכוח החיות וההנעה של המשפחה. הגברים כבולים לחוקיה הנוקשים של המערכת הפורמאלית ובמפגשי המשפחה המשוחררים מחוקיות נוקשה, הם נאלמים ומשתתקים. הכוח המפריד והמשלב פועלים יחדיו, כך שמסגרת המשפחה יכולה להתרחב ולהתכווץ בהתאם לאופן בו שני כוחות אלו פועלים. הנשים יכולות לפתוח את הגבולות המשפחתיים ולכלול גם מכרים במעגל המשפחתי, בעוד שהגברים הם שמדגישים את הגבולות הקיימים בין האורחים. בסופו של דבר ממשיכים להגיע למסיבות אלו החשים בנוח, דהיינו, האורחים שהצליחו לעמוד בסטנדרט הגברי והנשי. המציאות הישראלית מאופיינת במרחבים מסורתיים-מודרניים ופוסט מודרניים. באמצעות השילוב שבין המיצוב הגברי, המשמר, למיצוב הנשי, הגמיש, מצליחה המשפחה הישראלית-תימנית להתאים עצמה לנישה שבין המרחבים השונים.

מחקרים "בזמן" של קבוצות אחווה

טליה שי (המרכז האוניברסיטאי אריאל) - talia_shay@yahoo.com

בקבוצות תאטרון קהילתיים של נשים או של גברים ובקבוצות אחווה נוספות נמצאו מאפיינים דומים התורמים לפי ה"התהליך הטקסי" של טרנר לחיזוק הנורמות החברתיות. לצד מאפיינים קבועים אלו התגלו במהלך המחקר בקבוצות אחווה גם מתחים, נסיונות מניפולטיביים וחתיירה לשינוי מוסכמות חברתיות. טרנר מודע לקיומם של אלמנטים שונים מנוגדים זה לזה בתאטרון המודרני והפוסט-מודרני. אף-על-פי-כן הסבר מפורש של קיום ניגודים אלו זה לצד זה בתוך קבוצות מצומצמות של אחוות שונות מוצע על ידי הוגים פוסט-מודרנים כגלוריה אנזלדווה הטוענים שניגודים אלו עשויים להביא לבסוף לשינוי חברתי.

סיפורי קרקעות והחוק העותמאני

ג'רלד סאק (המכללה האקדמית צפת) - rsack@netvision.net.il

ניתן לטעון שאין היסטוריה אובייקטיבית: כל אדם או קבוצה שיש לו/לה "היסטוריה" בנה/תה אותה לפי השקפת עולמה והאינטרסים שלה, ואוחזת בה כחלק מהזהות החברתית שלה. נבחן שתי "היסטוריות" שקשורות לקרקעות שנרכשו ע"י הציונות בראשיתה בשלהי האימפריה העות'מאנית, לאור המציאות של החוק העות'מאני. כמעט כל הקרקעות באימפריה העות'מאנית היו לפי החוק שייכות לסולטאן. "אדמות המדינה" אלו ("מירי") שמשו כאחד ממקורות ההכנסה החשובים של האוצר העות'מאני. העות'מאנים, לפיכך, לא היו מעוניינים להעביר את הבעלות בהן לידיים פרטיות מאחר ועל קרקע פרטית, "מולק" לא הוטלו מסים. כמות לא מבוטלת אחרת של אדמות עמדו לשימוש הכלל ללא מיסוי. אדמות אלה חולקו מחדש כל שנתיים, בד"כ, על בסיס כמות חברי הליניאג' שגרו בכל כפר. בנוסף היו חלקות לשימוש ציבורי, כמו כבישים, גרנות, שווקים. אדמות מסוג זה לא יוכלו להימכר או להתחלק. כשהציונים הראשונים באו ארצה הם נטו לקנות את השטחים שעליהם התיישבו. הם חשבו שהם קונים בעלות בלעדית על הקרקעות, כנהוג באירופה, אך בהרבה מקרים, הם "קנו" זכויות "שימוש" באדמות "מדינה" (מירי) בלבד, בהתאם למדיניות הקרקעות העות'מאנית. באותו הזמן, הפלאחים המקומיים שברובם היו נתינים או חוכרי משנה של ה"אפנדים" (נכבדים) שחכרו את הקרקעות מהשלטון העות'מאני. ככל שתקופת התלות הזאת של הפלאח באפנדי התמשכה, כך גדל הרושם שמעבדי הקרקע בפועל היו גם בעליה. כך נוצרה "היסטוריה" אחרת אודות בעלות על קרקעות. בהרצאה נבחן את שתי הגרסאות "הציונית" והפולסטינאית" לגבי התהליכים ההיסטוריים שכיום מעצבים את פניהן של שתי חברות שטוענות לבעלות על אותם השטחים על בסיס הראיה ההיסטורית הספציפית של כ"א מהן.

14:00-15:00 - רצעות מושבים שלישה:

7. מעבדים את השדה: מחשבות תיאורטיות ומתודולוגיות על עבודת השדה שאבדה
יו"ר: תמיר ארז (אוניברסיטת בן-גוריון בנגב) - ereztam@bgu.ac.il

כיאה למושג כה מרכזי באנתרופולוגיה כמו השדה, הדין בו סבוך ומחליף תדיר את פניו ומשמעויותיו - מקום, אנשים, תופעה חברתית-תרבותית, רגע היסטורי, אידיאה או הגדרות אישיות אחרות שמוענקות לו על ידי החוקרים. בעשורים האחרונים השתנתה תפישת השדה מראיתו כמרחב בו מתקיימת חפיפה בין חברה ותרבות ביחידת שטח מוגדרת, לתפישה הרואה בשדה צומת מפגש של רעיונות, ויכוחים וחלומות. נוכחותה הבולטת של המפה באתנוגרפיות, פינתה את מקומה לתיאורים של שדות דיפוזיים, קטועים או שקופים. בעידן המאופיין בתנועה בלתי פוסקת של הון, סחורות, אנשים וסמלים, השאיפה לקבע את השדה ולתחום גבולותיו הופכת ליותר ויותר קשה. עליית קרנה והיקפה של ה"אנתרופולוגיה בבית" והטשטוש שיצרה בין "כאן" ל"שם", חידדו אף יותר את הסתירות והמגבלות הקיימות בתפישת השדה כמקום הומוגני, תחום ואחר. באופן פרדוקסאלי, מושג השדה שנועד להיות כלי היוריסטי שיסייע לחוקר למקם ולמקד עצמו ביחס לתופעה הנחקרת, הפך למושג חמקמק, רב שכבות ושנוי במחלוקת. אין בכוונתינו לחפש אחר הגדרה למושג 'השדה', אלא לנסות דרך איתורו ואיתורו ללמוד על סוגיות מתודולוגיות ואפיסטמולוגיות רחבות. ההרצאות השונות ינתחו באופן רטרוספקטיבי את החשיבות של 'השדה' כמושג וכפרקטיקה בעבודת שדה שנשלמו. ההרצאות השונות שותפות לניסיון לעבד את המתחים והפערים שהתגלו בין ההנחות התיאורטיות שאיתם יצאו לשדה, למציאות שנתקלו בפועל בעבודת השדה. בהקשר זה נשאל אילו תפישות שונות של 'שדה' מעצבות את ציפיות החוקר ואת פעילותו המחקרית? באילו אופנים תוחמים חוקרים שונים את גבולות השדה ובאיזו מידה שרטוט הגבולות אפשרי או רצוי? כיצד מערכת יחסי הכוח בין החוקר לנחקרו והסביבה החברתית והתרבותית שבתוכה הם פועלים, משפיעים על הגדרת השדה וגבולותיו? ואילו אפשרויות נפתחות וננעלות בשדה, לאחר שנחרט ונחקק בטקסט האתנוגרפי?

Mission Not Accomplished: על יחסי כוח, פגיעות ואמת בקרב היהודים המשיחיים
תמיר ארז (אוניברסיטת בן-גוריון בנגב) - ereztam@bgu.ac.il

בהרצאתי אנתח את מערכת יחסי הכוח הייחודית שניצבת בפני אנתרופולוג העורך עבודת שדה בקבוצה מיסיונרית, כגון הקהילה היהודית משיחית. בניגוד לציפיותי שזהותי כאתנוגרף ומיקומי כחוקר יגנו עליי מהלחצים להמרה, הם פעלו באופן פרדוקסאלי לחיזוק אמונתם שהנני על סף הישועה. התכונות האנתרופולוגיות שנשאתי עמי כמו השתתפות ארוכת זמן, אמפטיה ויחסיות תרבותית, נקראו בעיני המאמינים כהוכחה להפיכתי למאמין. מהן הדילמות וההשלכות

הכרוכות בעריכת אתנוגרפיה בקבוצה שדאגתה המרכזית היא חייו של החוקר? באיזו מידה יכול האנתרופולוג לקח חלק בחיי הקהילה במטרה לראות את העולם מנקודת מבט של הילידים, מבלי להעלות בקרבם ציפיות שווא? לתרבות הפוליטית הישראלית ולמיקומי האישי, יש חשיבות מכרעת בהבנת מערכת היחסים הסבוכה שנוצרה בשדה. היהודים המשיחיים נתפסים בישראל כ"אחרים" וכמסוכנים עקב הסינתזה שהם יוצרים בין אמונות וריטואלים פרוטסטנטיים-שמרניים ויהודיים. בכריכתם יחד של הברית הישנה והחדשה למעמד של "כתבי הקודש" ובתביעתם להכיר בישוע כמשיח, הם חותכים את הקשר הגורדי שבין דת ולאום בזהות היהודית. במהלך עבודת השדה מצאתי עצמי לכוד בין פעילי "יד לאחים", ארגון חרדי, אנטי-מיסיונרי, שביקש לטרפד את מחקרי מחשש שאלכד "ברשת המיסיונרית הנוצרית הכלל עולמית", לבין חבריי המשיחיים שביקשו "להצילני" ("To Save"), לצד חששם הגובר שהתנגדותי לכך נובעת מתפקידי כמרגל. כישראלי יהודי חילוני, האפשרות להיטמע בכיתה (sect) יהודית-נוצרית לא הייתה ממשית, או דבר שכלל רציתי. הסיכוי לשמוע את רוח הקודש קוראת לי, הייתה בעבורי אפשרות מפחידה. מתוך ניתוח מיקומי כחוקר וכאדם אבחן, איזה סוג אתנוגרפיה (או אמת) נוצרת בשדה שהחוקר חושש מפניו? המחקר בשדה מיסיונרי מלמד שדווקא בזירה זו בה מתקיים מערך יחסי כוחות שוויוני יותר בין החוקר לנחקרו, המצב מחייב משא ומתן נוקב ומודע יותר של גבולותיו.

קווי דימיון: מחשבה מחודשת על עבודה בשדה בלתי-נראה
נועה לויכטר (אוניברסיטת בן-גוריון בנגב) - levchter@bgu.ac.il

המתח שבין ה'אמיתי' ל'מדומיין' נוכח מזה שנים רבות בכתיבה האנתרופולוגית. בהרצאה זו אציע זווית אחרת לבחינתו, דרך התבוננות מחודשת בשדה שניתן לתארו כעומד על קו התפר בין ניגודים אלו. בעבודת התזה שלי, שאלתי אודות פניותיהם של ישראלים לקבלת אזרחות נוספת, או, כפי שנהוג יותר לכנותן, "הוצאת דרכונים אירופאיים". לכאורה ניתן היה לחשוב כי מדובר במחקר "נטול שדה", היות ובחן פרקטיקה אינדיווידואלית של אנשים שאינם חלק מקהילה או קבוצה חברתית מוחשית, שהחוט היחיד המחבר ביניהם היה הדרכון המונח באחת ממגירות ביתם. אולם במהלך ראיונות העומק שערכתי, הבחנתי במכנה משותף בדברי הפונים, והוא הרצון להבטיח אפשרויות חיים עתידיות לעצמם. השיח על רכישתה של אזרחות נוספת נשען על רטוריקה של אופציות ועל תפיסה אוטופית של אירופה, והעיד עבורי כי המעניין בפרקטיקה זו אינו מה הדרכון מאפשר לעשות בפועל, אלא מה חושבים ומדמיינים באמצעותו. אולם, דימיון זה לא נגע רק לתושבות, עבודה או לימודים באירופה בעתיד הלא נראה לעין. הדימיון הינו עובדה חברתית קולקטיבית, וככזה, מכונן מציאות עכשווית עבור המשתתפים ביצירתו. עם הבנה זו, התחלתי לראות בשדה המחקר שלי כמדומיין, הן עבור נחקרי והן עבורי

כחוקרת. בהרצאה זו אבקש להתעכב על קביעה זו, ולשאול על משמעותיה הרחבות יותר. החשיבה על שאלות של שדה דרך הפריזמה של דימיון מאפשרת פרספקטיבה אחרת על סוגיות של כניסה לשדה, היכולת לשוב לשדה או העדרה, ועל יכולתו של החוקר להגדיר את גבולות שדה המחקר, ובהן אבקש להרחיב.

החפרפרת הנעימה: מסילות תת-קרקעיות אל שדה הסיוע במזון (הרצאה מאוירת)
אילנה גולדברג (אוניברסיטת בר-אילן) - ilanchic@netvision.net.il

רבים כבר הכירו בכך שהמטאפורה של שדה מחקר אינה הולמת את מרבית המחקרים האנתרופיים העכשוויים, אשר מתחקים אחר משמעויות של פעולה אנושית ושיח במרחב רב-מימדי, מבוזר, המתפרש על פני רשתות מקומיות וגלובליות. מטאפורה הולמת יותר אולי הוא מרחב שבתוכו החוקר מתווה מסלול ייחודי העונה להגדרה הקונספטואלית והלוגיקה של המעשה האנתרופאפי (Agar). בעקבות מחקר אתנוגרפי שנערך על שדה הסיוע במזון בישראל, תדון ההרצאה באופני הניווט במרחב כזה – מהם מנגנוני התמצאות של החוקר המאפשרים נבירה בתוך מרחב דחוס במשמעויות? מהם התמרורים במרחב האנתרופאפי ומהם האותות הפנימיים המאפשרים זיהוי של אתרי משמעות? כיצד צדדים באישיות של החוקר מכתיבים את מסלול המחקר? כיצד הזיהוי של הכלים הללו יכול לכוון את תהליך העיבוד והכתיבה של הממצאים? ההרצאה תשחזר נקודות במסלול המחקרי שבהם מופעים גשיים כגון בכי, כעס או עלבון, במפגש עם תכונות כגון ביישנות או פגיעות הובילו לתובנות פרשניות מרכזיות של האנתרופאפיה.

מגיב: זלי גורביץ` (האוניברסיטה העברית) - mszali@mscc.huji.ac.il

8. פתרון קונפליקטים במזרח התיכון: לזכרו של יוסי גינת
יו"רים: עמנואל מרקס (אוניברסיטת תל-אביב)
מאיה מלצר-גבע (מכללת כנרת)

יוסי גינת ז"ל השקיע את המרץ הבלתי נדלה שלו בלימוד העולם הערבי והמוסלמי. הוא רצה גם להבין אותו וגם לחולל שינוי במציאות הפוליטית. לכן חצה פעמים אחדות בחייו את הגבולות בין מחקר והוראה אקדמיים ובין פעילות במערכת הפוליטית והשלטונית. במחקריו על קשרי שלטון ואזרח, המשפט הבדוי, סכסוכי דם בחברות ערביות, ועל תהליך השלום באזור, שילב את שני האינטרסים. המושב ידון בנושאים שהיו קרובים ללבו. דליה גינת תפתח בדברי זכרון ליוסי. דוד וסלי ידון בשאלת כניסתו לשדה יחסי השלטון והאזרחים הערביים. מאיה מלצר-גבע

תציג את מחקרה על סדנאות לבניית אמון בין יהודים וערבים בגליל. עארף אבו-רביעה ידבר על נושא ספרו האחרון של יוסי גינת: מבחן האש (בש'עה) בחברה הבדוית.

פתיחה: גב' דליה גינת ועמנואל מרקס

הקשבה כערך: גישה נרטיבית לבניית אמון במפגש בין ערבים ליהודים
מאיה מלצר-גבע (מכללת כנרת בעמק הירדן) maya.melzergeva@gmail.com

המחקר שיוצג מבוסס על תצפיות בסדנא שמזמנת יהודים וערבים לקיים דיאלוג נרטיבי, ועל ראיונות עומק עם מפתחי הסדנא, עם המנחים ועם משתתפים. לאחר תיאור כללי של מבנה הסדנא אסקור את עקרונות הגישה הנרטיבית ואתמקד בשלוש סוגיות מרכזיות המהוות אבני יסוד לבנייה מחדש של אמון: הקשבה, שינוי ממצב של אי ידיעה (או ידיעה-כביכול) למצב לומד והשימוש בסיפורים אוטוביוגרפיים. כמו כן אציג ניתוח של יתרונות הנרטיב האישי כגישה שמטרתה בניית אמון בין קבוצות בקונפליקט.

Paternity Suits in Bedouin Society

Aref Abu-Rabia (Ben-Gurion University) - arefabu@gmail.com

This paper deals with paternity (fatherhood- ubuwa) among the pastoral nomadic Bedouin tribes in the Middle East and North Africa. It explores how peoples of this region as well as their traditional judges (qadis) make their decisions about paternity according to certain methods like bish'a - ordeal by fire, countenance and character (firasah) of the child/adult. This paper is based on case studies from the field dealing with tribal paternity suits, as well as interviews with traditional qadis and litigants.

Politically Engaged Anthropology in the Israeli Case

David Wesley (Independent Researcher) - david.a.wesley@gmail.com

This paper focuses on some problematics of politically-engaged anthropology, using the case of a study carried out on the web of power relations involving Arab towns in Israel and various state bodies. It looks at the Zionist discourse on development and the colonialist exclusion inherent in that discourse, and also at the Zionist historical narrative and Palestinian absence. It will consider the solution offered by the approach of relational history as well as some of the limits of that approach. This paper will integrate personal testimony at the interface of research and social-political encounter.

9. זמן יהודי

יו"ר: בת-ציון עראקי קלורמן (האוניברסיטה הפתוחה) - berklo@eraklo.com

המושב מאורגן על ידי האגודה. יעסוק בשאלת המקום המיוחד המוקדש לזמן בתרבות היהודית. ההתבוננות בזמן היהודי תתקיים באמצעות היין והיחס אליו, באמצעות המתים מקומם וזכרונם ובאמצעות רעיונות משיחיים ורעיונות של קדושה בציר הזמן.

השימוש בסמל "יין" ליצירת הבחנות של זמן ומרחב במחשבה התרבותית היהודית

נעמי סילמן (המכללה האקדמית אשקלון) - silmann@013.net

ייצור היין דורש מעורבות אנושית מוגדרת החל מהבציר, דרך סחיטת הענבים ועד תחילת התסיסה. אך מהרגע שבו מתחיל תהליך תסיסת היין אין בידי האדם שליטה מלאה לא על מהלכו ולא על תוצאותיו, דהינו על איכותו, ניחוחו וטעמו של היין. כשם שתהליך התסיסה של היין אינו ניתן לשליטה מלאה על-ידי התרבות, כך השפעת שתייתו של המשקה התוסס יוצרת מצב שאינו בר-שליטה, המאיים בפריצת גדרי תרבות. השיכור, הנתון להשפעה הבלתי צפויה של היין, כלומר, להשפעת "טבעו" הבעייתי, עלול לחרוג בהתנהגותו מגבולות נורמטיביים של התרבות. חוויה חושנית זו המאפיינת כאמור גם את תהליך ייצור היין וגם את שתייתו משפיעה על המשמעות של הסמל יין ככולל את הניגוד שליטה והעדר שליטה. מורכבות זו של הסמל "יין" מכשיר אותו ליצירת הבחנות הדיכוטומיות נוספות. ואכן במשך התפתחות ההלכה משמש היין כחלק מטקסי מעבר בתרבות היהודית. חלק מטקסי המעבר כמו: קידוש בערב שבת והבדלה בצאת השבת קשורים ישירות ביצירת זמן בעל איכות של קדושה או זמן בעל איכות של חולין. טקסי מעבר אחרים בהם נעשה שימוש ביין, קשורים במעברים בין סטאטוס אחד לבין סטאטוס שני כמו: נישואין או ברית. בעזרת טקסים אלו החברה יוצרת זמן חברתי המעניק סטאטוס חדש למשתתפי הטקס. מניתוח של הסוגיה בגמרא (בבלי, בבא בתרא צז ע"א-ע"ב) שעוסקת במיון של סוגי יין עולה כי, היין יוצר ומשקף הבחנות מרחביות. הבחנות אלו יוצרות ומשקפות את המרחב סמלי הקשור בבית המקדש, המרחב סמלי הקשור בטקסים, והמרחב סמלי שאין בו קדושה כלל. ההרצאה מסתמכת גם על מחקרי לשם קבלת תואר דוקטור בהנחייתם של פרופ' רובין וד"ר קופר.

הזמן של המתים בתרבות היהודית

אבריאל בר-לבב (האוניברסיטה הפתוחה) - avriabar@openu.ac.il

הרצאה תעסוק בשאלת המקום והזמן המיוחדים למתים בתרבות היהודית. המתים נקברים בבית הקברות, מקום שבו מבקרים בזמנים מסוימים. הם נזכרים בטקסי זיכרון אישיים

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
הכנס השנתי ה-38
בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

(יארצייט) וציבוריים (אזכרת נשמות) במהלך השנה. הימים הנוראים, ובשיאם יום הכיפורים, הם ימיהם של המתים בתרבות היהודית.

זמן בציר הקדושה, וחילון הידע: הרהורים על משיחיות ואנתרופולוגיה של היהודים
הרוי גולדברג (האוניברסיטה העברית) - msharvey@mscc.huji.ac.il

This presentation raises questions about the image of “dispersion” in reference to Judaism and in relation to anthropology, exploring possible implications of an “Anthropology of the Jews.” Dispersion is generally viewed negatively within Jewish culture, relating to the ancient exile from Judea. The dispersion of humankind, by contrast, is a conceptual challenge to anthropology which thrives upon fathoming its extent and implications. In the Christian world, the main setting of Jewish life over the past millennium, dispersed Jewry was a sign of God’s displeasure with them, but this perception also meant that extreme Jewish dispersion was a sign of the approach of salvation. Somewhat parallel, although by no means precise, notions of discovering the “ten Lost tribes” arose occasionally in Jewish history, at times with echoes of a messianic-like figure from afar. The rise of Zionism, with its image of the ingathering of Jewish groups, simultaneously underlined the fact of their diversity. This leads to hypotheses about possible “messianic” motifs running through attempts to formulate a Jewish anthropology.

יום חמישי, 29.4.2009

9:30-11:00 - רצועת מושבים רביעית:

10. ילדות, נעורים, מקום וזמן

יו"ר: דוד לוי (המכללה למנהל) - ddnsle@gmail.com

"ילדות" ו"נעורים" נתפסים לעיתים כמושגים בעלי אופי אוניברסאלי, שתוקפם מוגדר על ידי הטבע ולעיתים כהבנייה חברתית בכל הנוגע לגיל ההשתייכות ולמאפייני הזהות. נקודת המוצא שלנו במושג המוצע היא ראייתם של ילדים ובני נוער כיצורים חברתיים המגבשים את הגדרות ה"אני" שלהם באמצעות מאגר משאבים תלוי מקום וזמן אותו מספקים להם סוכני החברות שלוש העבודות ממוקמות בהקשר הישראלי וכולן מלמדות על הדרך שבה מוגדרות ילדות ונעורים כחלק מתהליכים רחבים העוברים על החברה הישראלית בימינו אנו.

ייצוגי ילדים וילדות בפרסומות המשודרות בערוצי הטלוויזיה המסחריים בישראל

דליה לירן אלפר (המכללה למינהל) - liranalper@gmail.com

אורלי צרפתי (המכללה האקדמית עמק יזרעאל) - orlyt@yvc.ac.il

דור הילדים הגדל היום נולד למציאות תקשורתית בה קיומה של תקשורת מסחרית היא עובדה קיימת לגביו. החשיפה לפרסומות היא חלק אינטגרלי מעולם התוכן התקשורתי שהוא מכיר. מרכזיותה של הטלוויזיה בחיי הילדים ושיעור הצפייה הגבוה חושפים את הילדים למספר חסר תקדים של מסרים פרסומיים המיועדים להם כקהל יעד ישיר או בעקיפין, דרך פנייה לקהל המבוגר. סוגיית הייצוג של ילדים המשתתפים בפרסומות בטלוויזיה המסחרית בישראל טרם נחקרה לעומקה. חשיבותו הרבה של המחקר נעוצה בעובדה, שהשתקפות הילדות והילדים בפרסומות מייצגת אך גם מייצרת תפיסה חברתית כמו גם שילדים המשתתפים בפרסומות מייצגים עבור הילדים הצופים מודל לחיקוי. נציג ממצאים ראשוניים ממחקר המבקש לבחון את האופן בו מיוצגים ילדים בפרסומות המשודרות בטלוויזיה המסחרית (ערוצים 2 ו-10) בשנים 2006-2009 מתוך כוונה לחשוף את השינוי-כפי שעולה מהספרות המחקרית- בתפיסת הילדים ובמיקומם במשפחה ובחברה. ההנחה הרווחת במחקר העוסק בפרסומות היא, שהן ביטוי לערכים, לנורמות ולנרטיבים התרבותיים הקיימים בחברה. לפיכך, מתמקד המחקר, בבחינת טיב האינטראקציה בין הילדים למבוגרים ולמקומו של הילד במשפחה; בהיבטים של ייצוג אתני רב-תרבותי ובהיבטים מגדריים. מטרת המחקר להציג תמונה עדכנית של אופני הייצוג ולפיכך, נעשה שימוש בשתי מתודות מחקריות ניתוח תוכן כמותי וניתוח איכותני-סמיוטי. שילוב שתי השיטות מאפשר מסד נתונים נרחב המתייחס להיבטים חברתיים ותרבותיים המתחוללים בחברה הישראלית בשנים האחרונות.

אוהדי כדורגל מתבגרים בעיר קטנה

דוד לוין (המכללה למנהל) - ddnsle@gmail.com

בעבודה זו בכוונתי להדגים היבטים שונים של שיח כדורגל אצל קבוצת בני נוער המתגוררים ביישוב עני ולומדים בפרוייקט של "הזדמנות אחרונה" בבית ספר תיכון. נערים אלו משתמשים בפרקטיקות של אוהדי הכדורגל בכדי ליצור סביבה חופשית לעצמם וככלי לביטוי של "שיח נגד" כלפי אפיקי הניעות דרך השכלה הנראים בעיניהם כחסומים. הם משתמשים בשיח הכדורגל גם כאמצעי לבטא ולנהל ניגודים בין מחויבות לתרבות בית ההורים והיישוב לבין חלומות על ניעות. הבסיס התיאורטי לעבודה זו היא הספרות הבוחנת באופן ביקורתי את הדימוי המיתי המסורתי של אוהדי הכדורגל ותרה אחרי השימוש הפרגמטי בשיח הכדורגל מחוץ למגרש. עוד אני נשען על מושג מפתח בגישתם של חוקרי אסכולת ברמינגהם: "התנגדות דרך טקסים" שבא לתאר את הפוטנציאל החברתי-אידיאולוגי במרדנות שיש בתרבות הפנאי של בני נוער. השימוש במתודת מחקר של תצפית משתתפת ובניתוח סמיוטי של סרטים שהפיקו בני הנוער שבמוקד המחקר מזהה מספר הבטים של שיח הכדורגל 1. שימוש בכדורגל לשם בניית מרחב מדומיין חופשי, בתוך חלל בית הספר ומחוצה לו. הדבר נעשה באמצעות אימוץ פרקטיקה של "שירה בציבור" כנגד מורי בית הספר ופיתוח שיח מתנגד כנגד שדרי הספורט ששפתם נתפסה כמדירה לא פחות. 2. שימוש ב"ארגז הכלים" של אוהדי הכדורגל כדי לתמרן בין שתי קבוצות האהודות ובכדי לכוון שתי עמדות סובייקט ביחס לשחקנים (מסמפטת ואוהדת לעומת רחוקה ומתנכרת) הניתוח המוצע חושף לא רק את אופייה האמביוולנטי והקונטקסטואלי של אהדת הכדורגל אלא גם את משמעויותיה המורכבות של התבגרות בימינו אנו כאשר סוכני חיברות שונים מעבירים מסרים סותרים לגבי אופייה ודרכיה של מוביליות.

זו ילדותי השנייה

רנית גרוסאוג (המכללה למנהל) - ranitg@gmail.com

מחקר זה בוחן מהם השינויים שחלו בדימוי הילדות, בתוכניות לילדים ולנוער בערוץ הראשון, בין השנים 1968-1978. זהו מחקר ראשוני בתחום, הן בשל בחינת הדימוי המהווה את האידיאל הטהור של תוצרי החינוך בטלוויזיה, והן בשל בחירת שנות המחקר. שיטת המחקר הייתה ראיונות עומק עם מפיקות תוכניות הילדים באותה תקופה, וניתוח תוכן סמיוטי של תוכניות הילדים והנוער המקוריות שנוצרו באותה תקופה, לפי הקטגוריות של ניתוח השפה והמשלב, עולם התוכן, הליהוק והמיזנסצנה. בשנות השבעים החברה הישראלית החלה תהליך של מעבר מחברה סוציאליסטית לחברה קפיטליסטית. ניתוח הממצאים העלה התאמה בין השינויים הערכיים שחלו בחברה ובין השינויים בדימוי הילד על המסך. אחד הממצאים המפתיעים היה שכבר בתוכניות הראשונות שולבו ערכים בינלאומיים וכלליים (למשל, שמירה

על איכות הסביבה, חשיבות הלימודים). לקראת סוף העשור נעלמו הערכים הציוניים-סוציאליסטים (גאווה במדינה, צניעות, עזרה הדדית וחשיבות עבודת הכפיים), החלה להופיע ביקורת מרומזת על ההנהגה הפוליטית, לגיטימציה להדוניזם וצמיחת סולידריות מקומית המחליפה את הסולידריות הלאומית. תפיסת ההנהגה כבעייתית בצד אופטימיות לגבי העתיד באה לידי ביטוי באופן ייצוג המבוגרים והילדים. אם בתחילת העשור המבוגרים הוצגו כמושלמים – מנומסים, סבלניים, חכמים ומשכילים, הרי שלקראת סופו הם הוצגו באופן מגוון וריאליסטי יותר. במקביל לכך החלה הצגת הצעירים כמודלים לחיקוי, ואף הוצגה הקיצוניות בה אין צורך במבוגרים כלל. לעומתם, למרות שמגוון הדמויות של הילדים גדל והפך ריאליסטי לכאורה, הילד האידיאלי נשאר מנומס, סקרן, חביב, השומע בקול המבוגרים. דימוי אידיאלי זה נמצא בצורה קיצונית בתוכניות לפעוטות. בתוכניות אלו לא היו ילדים, אלא בובות נטולות קול ודעה.

מה באמת מספרת המעשייה שמלת השבת של חנה'לה?
מתת בוניס (האוניברסיטה הפתוחה) - mattatbunis@gmail.com

המעשייה שמלת השבת של חנה'לה, פרי עטו של איש תנועת העבודה יצחק דמיאל, נכתבה ב-1931 והתפרסמה לראשונה ב"דבר לילדים" והיא מוכרת וחביבה על דורות של ילדים ישראלים. מהו סוד הצלחתה? בחיבורי אני יורדת מן הגלוי לרובד עמוק יותר, מבצעת במעשייה ניתוח סטרוקטורליסטי ומציעה שהמבנה העמוק שלה הוא סוד הצלחתה. בספרו הנא והמבושל (1964), מנתח לוי-שטראוס מיתוסים העוסקים בהעברת אש הבישול מן הטבע אל התרבות ומיתוסים שעניינם גילוי החקלאות. בהשראת ספר זה אני מציעה שנושאה המרכזי של המעשייה הוא העברת האורלאש (אור הירח הזורח על שמלתה של חנה'לה והפחמים שהיא עוזרת לפחמי לשאת) מן הטבע אל התרבות ע"י גיבורה-ילדה. נושא שני המופיע במיתוסים האינדיאנים הוא המוות, המחיר שמשלמים בני האדם על המעבר מן הטבע אל התרבות. במעשייה מגלם את המוות הפחמי הזקן. בעקבות המלצת לוי-שטראוס לנתח כמה סיפורים על אותו נושא השייכים לאותה תרבות, כדי שישלימו ויתקפו זה את זה, ניתחתי גם את סיפור המעבר מכלכלת מלקטים לחקלאות, שהוא גם מעבר מחיי נצח לחיים שסופם מיתה, בעקבות אכילת פרי עץ הדעת (בראשית פרק ב' פס' ה- פרק ג' פס' כג). אני רואה בו סיפור ישראלי, בדומה למעשייה הציונית, כיוון שהוא נלמד בבתי הספר בישראל. שני הסיפורים יוצרים מכלול אחד הן הודות לניגוד שביניהם (האחד הוא סיפור על מים והשני על אש) והן הודות לזהות בין מים לאש במקורות שונים. בניגוד לטענת אורטנר שהאישה נתפסת כטבע בכל התרבויות, בשני הסיפורים הגיבורה הראשית, האחראית למעבר האדם מן הטבע אל התרבות, היא אישה. המעשייה על חנה'לה, הגיבורה הילדה, הממלאת את תפקיד פרומתאוס היווני, אגני ההינדי ורבים אחרים מחדשת גם בעניין יחס הציונות לאישה.

11. Herstory: women anthropologists and local histories

Director: Esther Hertzog (Beit Berl College) - bental4@gmail.com

Herta Noebauer (University of Vienna) - herta.noebauer@univie.ac.at

This session will address the history (herstory) of women anthropologists in local anthropology. It will discuss women-anthropologists' roles, impact, positioning etc., with regard to historical processes and events that took place in their countries/societies. Mainstream anthropology has devoted growing interest to anthropology's critical history as well as its various histories around the world in the more recent past and present. We shall welcome proposals for papers that will contribute to a critical gendered-history of anthropologies by discussing several local perspectives on "women writing culture" (Behar and Gordon 1995). These papers should ask broader questions relevant for a more differentiated and critical understanding of anthropology's historiography, institutionalization and professionalism. We are interested in raising questions that relate to: the life stories of women-anthropologists on the background of economic-social-political processes of their societies/countries; the status of women-anthropologists in academia in the past, as compared to the present; the role of women-anthropologists in promoting academic, anthropological in particular, research and teaching of gender issues, along the years; the changing topics that were of interest for women-anthropologists; the role of women-anthropologists in social struggles that took place in various historical contexts, and so forth.

Marginalized female anthropologists and the history of Israeli Anthropology

Esther Hertzog (Beit Berl College) - bental4@gmail.com

My paper discusses the role of female anthropologists in the history of Israeli Anthropology. I will suggest a few insights with regard to some of the characteristics of these anthropologists' contribution along the social, institutional and academic processes which took place since the beginning of the Israeli anthropology's existence. The paper will relate mainly to two issues:

1. the role and status of female anthropologists in the Israeli Anthropology and
2. Some of the conspicuous contributions of female scholars to Israeli anthropology. I shall refer to the historical developments, as they are described by Orit Abuhav's doctoral thesis and to some of the women anthropologists' studies. It will be argued that women anthropologists' position within the established system of the anthropological profession in the universities has been relatively weak since the emergence of the discipline. However, some accumulating data suggests that women's position and professional accomplishments have improved in the current decade. Nevertheless, many female-anthropologists end up in peripheral academic institutes at the margins of the hegemonic-university based system. Most of them are working in colleges, research institutes and empirical projects. I will argue that many of studies that are being carried out by female anthropologists "outsiders" contributed (and still do) significantly to the anthropological research in Israel. Moreover, their studies about women offer a unique contribution to the social research in Israel.

Continuous discontinuities: critical reflections on anthropology in Austria from a feminist perspective

Herta Noebauer (University of Vienna) - herta.noebauer@univie.ac.at

My paper engages with women anthropologists and their institutional and theoretical positions in the past and the present in Austria. While today's socio-cultural anthropology is located in three academic institutions in Vienna its educational monopoly is at the University of Vienna. Apart from the exclusiveness of teaching also the vast majority of research is done in the university context. However, women anthropologists, and especially feminists, continue to be exposed to marginalization and serious discontinuities in their careers (even though women predominate among graduates by now). In a similar vein, women are still grappling with their female antecessors' invisibilities and the fragmentation of women's history in anthropology. Despite facing grave institutional disadvantages, however, women have contributed to anthropology's development on a national and international level to a considerable extent. Referring to historical ethnography and to quantitative and

qualitative research on women anthropologists as well as to personal activities and reflections I will discuss some significant instances of women's work and experiences as anthropologists inside and outside of academia. In connection with that, I show key political, social and institutional impetuses for stimulating, promoting and institutionalizing gender studies. I will conclude by pointing to two critical dimensions of the present, particularly: first, the awkward relation between not integrating women as teachers and researchers, on the one hand, and integrating gender studies in the curriculum, on the other hand; and second, the critical relation between marginalized teachers and students who graduate in anthropology and in anthropological gender studies, specifically.

Historical perspective in the study of women prisoners by a female anthropologist

Ofra Greenberg (Western Galilee Academic College) - OfraG@wgalil.ac.il

The research in a women's prison began almost 40 years ago, and was ended officially a year and half later. However, information focusing on the lives of two of the main figures with whom the researcher was in contact at the time, continued to flow.

This new data shed new light on past events, and opens up additional perspectives. Likewise, the researcher's subsequent life experience contribute to a new meaning and different interpretation of past events.

12. ייצוגי תרבות בזמן

יו"ר: ברכה אלפרט (המכללה האקדמית בית ברל) - brachal@macam.ac.il

המושג מאורגן על ידי האגודה. במושג זה נכללות עבודות שכולן מתייחסות לייצוגי תרבות בזמן: מיסוד הזמן בייצור הומור, דרך התייחסות לאוכל כמייצג "תרבות אותנטית" ועד השתקפות ספרותית של זמן וטכנולוגיה חדשנית.

הזמן - היסוד ליצירת הומור

אריה סובר (המכללה האקדמית אשקלון) - ariesover@gmail.com

אחד המרכיבים המרכזיים בכל מצב קומי הוא מרכיב הזמן. אפשר להגדיר במשפט קצר את הקיום האנושי: פרק זמן מוגבל שבתוכו אנחנו פועלים. מכאן ניתן לומר שכל מה שאנחנו עושים

הוא תלוי זמן. טוב או רע, מהר או לאט, זול או יקר, כל הערכים הללו ורבים אחרים הנם תלויי זמן. משום שהומור הוא חלק אינטגרלי של החיים ונובע מהם, יוצא מזה שהגדרת מצב קומי גם היא ביסודו של דבר תלוית זמן. על בסיס הזמן נגזרים המדדים שעל פיהם אנחנו מאפיינים את מצבי ההומור. להקדיש לארוחת הבוקר חצי שעה זהו זמן סביר, להקדיש לה ארבע שעות זה מוגזם. להתעורר בחמש בבוקר זה מוקדם מדי ובשעה חמש אחר הצהריים זה מאוחר. ללכת לתחנת האוטובוס הנמצאת במרחק חמישים צעדים ממני זה קרוב, ללכת לתחנה הנמצאת במרחק שני קילומטרים ממני זה רחוק. רחוק או קרוב ביחס למרחק אבסולוטי? ודאי שלא, אלא ביחס לניצול אופטימלי של הזמן, משום שהזמן הוא מצרך מוגבל. לכל אחד מהם יש תחום של זמן עשייה סביר עם מינימום ומקסימום של טווחי זמן. את טווח הזמן שבגבולותיו הפעולה סבירה אני מכנה טווח זמן מודלי. פעולה שתיעשה מתחת למינימום או מעל למקסימום של טווח הזמן המודלי תהפוך ליוצאת דופן. כפי שאנחנו יודעים, הומור מבוסס אך ורק על מצבים יוצאי דופן. מכאן אפשר להניח שאילו חיינו לנצח, מוטיב הזמן לא היה קיים, וכך היה נשמט הבסיס לקיומו של ההומור, שהיה נעלם מן העולם. בהרצאתי אביא דוגמאות קומיות מחיי היום יום ומקומדיות קולנועיות כדי להמחיש את תופעת הזמן כבסיס ליצירת ההומור.

הט"אלי ההודי האותנטי: שלוש גרסאות של מבשלים
חווה נישרי (אוניברסיטת חיפה) - chavanishri@gmail.com

הרצאה זו מבוססת על עבודת שדה שנערכה בין 2007-2008 בשאיפה לבחון את האופנים השונים שבהם נחוה אוכל הודי על ידי יוצריו וצרכיו. אחד הממצאים הבולטים הוא שצריכת אוכל הודי בתל אביב היא אחת ממגוון של פרקטיקות שיוצרות את האשליה של מרחב אורבאני קוסמופוליטי ופתוח, כאי של נאורות בחברה מקוטבת וידועת קונפליקטים. הניתוח במחקר זה מאתגר את דימוי זה שעלה על ידי מרואיינים רבים, בעקבות הפערים בין חוויותיהם והדימוי בעיניהם, לבין חוויותיהם של מייצרי האוכל.

האתנוגרפיה בעבודתי מציגה מנעד רחב של דמויות ממיקומים חברתיים שונים שלכל אחת פרשנות לגבי חלקה בצלחת הט"אלי- המוצר האתני המבוקש. דמויות אלה ממוקמות ב"קידמת הבמה" (מלצרות, מנהלים, לקוחות), בה מתרחש תהליך הצריכה והבניית הדימויים של המוצרים ההודים, ב"אחורי הקלעים" של הייצור (מבשלים, אנשי ניקיון), ובנתיבי המעבר בין שני מרחבים מנוגדים אלה.

ניתוח הפרשנויות חושף את הפערים המבניים בנגישות למשאב האתני ומאיר על יחסי עבודה רוויי מתחים כלכליים, אתניים, מגדריים וחברתיים ובכך תורם להבנת הדיאלקטיקה בין עולם הצריכה של מוצרים אתניים נחשקים, לבין תהליכי הייצור של אותם מוצרים, המתאפיינים בהיעדר בוטה של חוויות רומנטיות.

בהרצאה זו אספר על שלוש דמויות שונות- שלושה מבשלים שונים שדרך סיפורם אנסה להמחיש את האופן שבו המבשלים מנהלים משא ומתן עם הזהות ההודית "אותנטית" והפיכתה למשאב ביחסי הכוח סביב ייצור וצריכה של האוכל ההודי. כל דמות באה ממקום אחר וטוענת למעמד אחר במטבח. המכנה המשותף של דמויות אלה, הוא האופן שבו הן רוקחות את הקשר שבין סיפור חייהן לבין תפקידן ותרומתן בייצור צלחת הט'אלי ההודית.

זמן וטכנולוגיה עכשווית – השתקפות ספרותית

שירלי פינצי לב (אוניברסיטת בר-אילן) - sloew00@gmail.com

ההרצאה בוחנת את יחסי הגומלין שבין הטכנולוגיה והחברה האנושית מנקודת השקפה ספרותית. האנושות מפתחת את הטכנולוגיה והטכנולוגיה משנה את החברה. המחשוב ונגזרותיו, ובעיקר האינטרנט, הטלפונים והמחשבים הניידים, יוצרים מציאות אנושית חדשה. החוויה האנושית של המרחב והזמן משתנה. הטכנולוגיה מקצרת את הזמן עד שבקנה מידה אנושי הוא כמעט ונעלם. המיידיות של התקשורת והעברת המידע נותנות תחושה של בו-זמניות אשר אינה בהכרח משתלבת עם הרגש האנושי. התוצאה הפרדוקסאלית, אשר קאסטלס (Castells 2000) מכנה "Timeless Time", היא האצה קיצונית של קצב החיים עד שנדמה שהזמן מאבד את משמעותו ומתוך כך מוכחשת תוצאת הזמן הבלתי נמנעת – המוות. הטשטוש שבין הזמן והמקום הוירטואליים לזמן והמקום הארציים משנה את איכות הקשרים האנושיים, ובכללם גם את קשרי המשפחה הקרובים ביותר. הרומאן האיטלקי "כאוס שלו" של סנדרו ורונזי (Veronesi 2005), על פיו נוצר הסרט "אי של שקט" מציג אדם אשר בעקבות מותה הפתאומי של אשתו מתיישב למשך שלושה חודשים על ספסל מול בית ספרה של בתו. הניסיון לעצור את הזמן ולהיצמד למרחב הפיסי מאפשרים לו לבחון מחדש את חייו ואת החברה שבה הוא חי. כאמור, מדובר בחברה האיטלקית בת זמננו, חברה הבולטת בתרבות המערבית בחשיבות שהיא מיחסת לערכי משפחה (Ginsborg 2001). הגיבור הוא איש תקשורת וטכנולוגיה העכשווית עומדת לרשותו והוא ממשיך לעשות בה שימוש גם מתוך אותה גלות מבחירה בגן. הוא בו-זמנית מתנתק ונשאר מחובר, ולכן הישיבה שלו בגן היא בעת ובעונה אחת התרסה וקבלת הדין. ההרצאה דנה באופן שבו הספרות העכשווית מתמודדת עם הקדמה הטכנולוגית שיוצרת שינוי בתפיסת הזמן, שינוי הגורר משבר ערכים חברתי.

מגיבה: ברכה אלפרט (המכללה האקדמית בית ברל) - brachal@macam.ac.il

11:15-12:45 - רצועת מושבים חמישית:

13. זמן מרחב ומאבק א`

יו"ר: דני רבינוביץ` (אוניברסיטת תל אביב) - msdan@post.tau.ac.il

המושב מאורגן על ידי האגודה. זמן ומרחב הם מושגים בסיסיים בארגון המרחב החברתי והתרבותי. על הגדרתם נאבקות קבוצות בנסיון לממש אינטרסים, לארגן את חייהן, ולהבהיר את יחסי הכוחות ומאבקי השליטה. בחבל לכיש, בירושלים, בואדי ערה ובנגב.

בין סביבה לאדמה - הפרשנות לטבע במאבק בין הכתומים לירוקים בהתיישבות בלכיש
לירון שני (האוניברסיטה העברית) - liron.shani@gmail.com

בניגוד אולי לנראה לעין, מאבקים סביבתיים אינם עוסקים רק בהגנה על הסביבה ובסוגיות אקולוגיות. מאבקים אלו מהווים גם זירה לביטוי קונפליקטים ומתחים בין קבוצות שונות על עיצוב המרחב, עיצוב החברה ועל הזהות קולקטיבית. הרצאה זו עוסקת במאבק הסביבתי תוך התמקדות בשתי תנועות המעורבות בו: מפוני גוש קטיף המעוניינים להתיישב במזרח לכיש והארגונים הירוקים המתנגדים לכך.

שתי הקבוצות אומנם רואות את עצמן כתנועות "ירוקות" ששומרות על הסביבה ועל הטבע, אך הן שונות מאוד בתוכן שהן יוצקות לתוך הזהות הירוקה. המפונים רואים בהתיישבות החדשה חלק מהפיתרון לבעיות בחברה הישראלית, לחיבור לאדמה, חינוך לערכים, חזרה לציונות וכשלב לתיקון ויצירת אדם וחברה בריאים. הירוקים לעומת זאת רואים בהתיישבות חלק והמשך של בעיית הפיתוח המואץ, הניכור מהטבע ופגיעה בסביבה המעטה שעוד נותרה. כאשר מנתחים את דברי המפונים מסתמן שהחיבור לאדמה משמש כחיבור אל הטבע וזהות ירוקה, משמעות לאומית והבניית קהילה. שלושת אופנים אלו משולבים ויוצרים 'סמל מפתח' מורכב, כאשר פרקטיקת ההתיישבות מהווה חוליה מקשרת.

הירוקים לעומת זאת רואים בהתיישבות החדשה המשך לניכור מן הטבע של העולם המודרני, הקפיטליסטי, המקדש פיתוח על פני שימור. הם מדגישים את השיח המדעי המקטלג את הטבע ובכך מבחין אותו מהעולם החברתי. את השיח של המפונים משייכים הירוקים לאתוס הציוני "הישן" שכבר אינו רלוונטי.

לפי המפגש בלכיש נדמה שפרקטיקת ההתיישבות עדין מרכזית מאוד בחברה הישראלית גם בימנו. כאשר ברקע המפגש נשאר הויכוח בין השמאל והימין, המלווה את המפגש לכל אורכו ומראה שזהו אינו רק מאבק על לכיש אלא גם בין ימנים (המפונים) לשמאלנים (הירוקים).

תפיסת הזמן ביישום פתרון לקונפליקט חברתי-סביבתי
ריקי חלמיש לשם (אוניברסיטת בר אילן) - rikirotem@gmail.com

מטרת ההרצאה הינה להציג ולנתח חקר מקרה בו יודגם כיצד אלמנט הזמן בתהליך יישום פתרון לקונפליקט חברתי סביבתי במרחב גן לאומי נחל צלמון הינו בעל חשיבות משמעותית להצלחת תהליך בניית הסכם הגישור ויישומו. הרצאה זו תדון בתפיסות הזמן השונות של המעורבים בקונפליקט ובפתרונו ואת השפעת תפיסות אלה על יישום ההסכם. מדובר ביחידה

הנופית במרחב נחל צלמון אשר הוכרזה בשנת 2005 שמורת טבע ונכללת באתרים שבפיקוח רשות הטבע והגנים. עקב קונפליקט בין התושבים הערבים, הרוצים להמשיך לגור בנחל ולעבד את האדמה, ובין הרשויות שהתכוונו לפתח בנחל גן לאומי ובמשך שנים רבות דרשו לפנות בתים ולהרוס אותם, בטענה שהם נמצאים בגן הלאומי בניגוד לחוק, הוצע בשנת 2000 להיעזר בהסכם גישור דרך צד שלישי ובאמצעותו לפתור את הקונפליקט. הליך הגישור החל בקיץ 2001 ונמשך שלוש שנים. הגישור מתאפיין בניסיונות להביא להסכמות בין צדדים במחלוקת באמצעות צד שלישי, בבניית אמון בין הצדדים המעורבים בקונפליקט, בהסכמה רחבה, בשיתוף ציבורי ובנגישות מלאה לכל מידע הקשור בסכסוך. הניסיון לפתור קונפליקט חברתי וסביבתי בגן לאומי צלמון הוא ראשון מסוגו בישראל, ואכן, הסכם הגישור נחתם ב- 8.7.04. ממצאי המחקר מלמדים כי הזמן מהווה פרמטר קריטי ביישום ההסכם. הממצאים מצביעים על כך שהזמן הוא גורם משמעותי בהצלחת הסכם הגישור, אבל נתפס באופן שונה בקרב הקבוצות המעורבות בהסכם וביישומו. נמצא כי קובעי המדיניות התייחסו לזמן בהיבט בירוקראטי. לטענתם העיכוב בזמן הוא חלק מתחלואות החברה המודרנית ולא ניתן למנוע זאת, לכן יש להתייחס לזמן המתמשך ליישום של ההסכם באופן סלחני. לעומתם התושבים המקומיים לא התייחסו לנושא הזמן בסלחנות. לדידם הזמן הוא קריטי. ככל שעובר הזמן וההסכם לא ממומש כך מתערער אמונם ברשויות.

שינוי בכפר ערבי תחת שלטון יהודי דומיננטי: סיפורו של כפר מוסמוס
מסעוד אגבריה (המכללה האקדמית בית ברל) - eghbarieh@hotmail.com

מאז כתב אבנר כהן ספרו "הכפר הערבי" בסוף שנות החמישים הופך נושא זה לנושא מעניין בעיני אנתרופולוגים ישראלים וזרים כאחת. דברו על השינוי שמתרחש זה יותר משישים שנה בכפרים הערבים. שינוי זה שמהווה בעצמו תהליך, יחקר, יפורטו המאפיינים המרכזיים בו במיוחד הדברים התרבותיים שמלכדים את החברה הכפרית. השלטון המרכזי, במדינה ריכוזית חזקה, כמו ישראל בוודאי תרם ושחק תפקיד בהתפתחות זאת. בפגישות עם זקני הכפר, ויש מעט כאלה, אני אנסה לראות מה היה בשנות החמישים של המאה הקודמת. בפגישה עם שלושה משכילים בכפר שמודעים טוב לתהליך השינוי שהתרחש מאז שנות החמישים בנוסף לניסיוני האישי, כפי שחוויתי אותו במשך יותר מחמישים שנה, ישורטט תיאור למצבו של הכפר היום. אציין סיבות שונות, בעיני תושבי הכפר למהירות השינוי שהרבה מדברים עליו. מעמדה של האישה מהווה נושא מרכזי בדיון שלנו. היא הפכה, יחסית ליותר משכילה, ולא מוכנה לקבל תנאים כפי שהמצב התקיים לפני עשרות שנים. ניסיונם של אנתרופולוגים ידועים בעולם לחקר שינויים חברתיים כמו עבודתו של אבנר כהן, ומספר עבודות של נאנסי גונזאליס,

שחקרה לעומק את ההתפתחות החברתית של המהגרים הפלסטינים במדינות מרכז אמריקה, הנדוראס, יהווה נקודת זינוק במחקר זה.

זמן ירושלים: ג'נטריפיקציה, הגירה גבוהה ומאבק בשכונת בקעה בירושלים
הילה צבן (אוניברסיטת בן גוריון) - hilazaban@gmail.com

ירושלים היא עיר שההווה שלה וכן עתידה עומדים בסימן מאבקים בלתי פוסקים, הנובעים מהאירועים ההיסטוריים שהעניקו לעיר את חשיבותה, קדושתה וסמליותה. באמצעות מיקוד בשכונת בקעה שעוברת תהליך ג'נטריפיקציה מסוף שנות השישים, אראה איך הגירתם של מהגרים מהמערב, דתיים ברובם, משנה את פני השכונה. באמצעות עבודת שדה המתמקדת במאבק סביב שטחים ציבוריים, אדגים איך השינויים בבקעה משקפים שאלות של דתיות, אתניות, מעמד ודמיון, המרכזיות לעתידה של ירושלים והחברה הישראלית בכלל. מחקר זה מצביע על מודל שונה של ג'נטריפיקציה, מעבר לשלבים המקובלים בספרות בתחום, שבו הופכת האוכלוסייה בהדרגה להומוגנית מהבחינה המעמדית. המהגרים מהמערב בוחרים בירושלים בשל משמעותה המדומיינת (המקום הגדול) אך הם בוחרים בבקעה (המקום הקטן) משום שהיא מציעה להם איכות חיים גבוהה - דירות יוקרה, מגוון מוסדות דתיים, שירותים ותרבות פנאי, קהילה טראנס-מקומית ואווירה שכונתית. השינויים הנמשכים באוכלוסייה משפיעים עמוקות על היבטים פיזיים ותרבותיים בשכונה, וסביב זה צצות זירות רבות של מאבק, חלקן מקומיות וחלקן ברמה העירונית. בעבור רבים מתושבי ירושלים, הזמן נתפס כזמן שאול, רגע לפני שיפסידו את העיר ל"אחר" כלשהו שזהותו משתנה בהתאם לדובר. הסיבה למאבקים משתנה אך השיח סביבם אחד - למי שייכת העיר או השכונה? גם בזירות המאבק המקומיות ביותר, שבהן כל קבוצה נלחמת על מה שלדעתה שייך לה עולים השסעים המרכזיים בחברה הישראלית - סביב מעמד, מוצא עדתי, אוריינטציה פוליטית, ותק, דתיות ועוד.

13. Anthropology and the State

Eyal Ben-Ari, (Hebrew University) - mseba@huji.ac.il

Herta Noebauer (University of Vienna) - herta.noebauer@univie.ac.at

This panel will deal with some of the multifaceted relations between anthropology and the state. Encompassing three case studies, it centers on such issues as state power and academic institutions, funding and subjects of research, or careering and forms of exclusion and inclusion. We hope to generate a discussion that is explicitly comparative in its emphasis.

Anthropology and the Pre-State of Israel : Brauer and His Generation

Orit Abuhav (Beit Berl College) - abuhav@beitberl.ac.il

Brauer and his co-anthropologists carried out their anthropological research under the British Mandate of Palestine, that is in what may be termed “pre-state Israel”. I will present a film about Brauer and then discuss his generation of scholars as anthropologists of their time: they were educated within the tradition of European Ethnology, worked under the colonial British mandate, and supported by grants from the Jewish Diaspora.

The power of the written paper: Dis-Connecting Anthropology and the State

Herta Noebauer (University of Vienna) - herta.noebauer@univie.ac.at

This presentation addresses the issue of technologies of power working at the interface of anthropology and the state. I propose that the written paper is one major technology of power constituting the interrelation between anthropology with its institutionalized body of written knowledge and the state which is essentially determined by written papers. More specifically, I argue that it is the powerful operation of identifying and placing people through written forms which signifies the connection of anthropology with or its disconnection from the state in historical and even contemporary contexts. While my argument might be exemplified through various interrelations occurring in colonial and nation-building contexts I cite the historical relations between anthropology/anthropologists and the Nazi regime in Austria and Germany as a specific example. As a concluding bridge to the present I would like to stimulate a discussion on anthropology's various relations with the state today. In this regard I would especially like to raise questions on the relevance of writing down “identities” and “places” of/for people for anthropologists' current (dis-) connecting interrelation with specific state interests.

Anthropology, Research and State Violence: Some Observations from an Israeli Anthropologist

Eyal Ben-Ari (Hebrew University) - mseba@huji.ac.il

Against the background of the controversy over the relations between anthropologists and the military, I would like to use my observations as a scholar of war and the armed forces to do the following things: First, I situate

the ongoing debate as a peculiarly American rendering of global academic processes marking our discipline. Second, I contend that while heavily colored by American biases, this debate nevertheless carries implications for scholars around the world because of the structural centrality of American academia. Third, I maintain that we anthropologists have a political and moral duty to continue studying the military and processes of militarization and militarism including studies enabled by the armed forces because of what they may reveal about the bases for using state-mandated armed force around the world. Fourth, I explain how fieldwork such as I have been carrying out among Israeli troops and commanders implicates a number of rather particular issues and necessitates a careful process of dialogue with the subjects of our study.

14. ידע/ פרקסיס/ סובייקטיביות

יו"ר: מיכל פגיס (האוניברסיטה העברית) - michalpagis@gmail.com

The panel explores the dialectical relationship between knowledge, practice and subjectivity. Drawing on different field sites, each paper demonstrates the importance of studying the “doing” and “experiencing” part of life in order to understand the impact of “knowing.” Through paying attention to how knowledge is used, constituted and becomes embodied, we confront classical questions in anthropology regarding knowledge, discourse and tradition: is knowledge enabling or limiting, abstract or embodied, coherent or fragmented?

From Abstract Concepts to Experiential Knowledge: Embodying Enlightenment in a Meditation Center

מיכל פגיס (האוניברסיטה העברית) - michalpagis@gmail.com

How do abstract philosophies turn into lived reality? Based on two years of ethnographic observations and in-depth interviews of vipassana meditation practitioners in Israel and the United States, the paper follows the process through which meditators embody the three main Buddhist tenets: dissatisfaction, impermanence and not-self. While meditators consider these tenets central to Buddhist philosophy, it is only through the practice of meditation that the tenets are experienced on the bodily level and thereby are

“realized” as truth. This realization takes place in situated environments, such as the meditation center, where the practice of meditation facilitates the production of specific subjective experiences, experiences that enable the Buddhist tenets to become meaningful in the life of practitioners. The paper illustrates how cognitive ways of knowing cannot be studied separately from their embodied and emotional bases, and suggests a framework for studying the variety of relations that can exist between abstract concepts and embodied experience.

Negotiating Anorexic Subjectivity in an Era of Elusive Normalcy

סיגל גולדין (האוניברסיטה העברית) - sgouldin@gmail.com

The `Pro-Ana` (pro-anorexia) movement is a semi-underground virtual community of anorexic women who re-construct anorexia as a legitimate life-style choice. At the heart of this `anti-recovery` movement is an attempt to de-pathologize anorexia and create a community which supports those who choose `to be` anorexic. In recent years, `Pro-Ana` gained attention in a handful of studies that tend to view it as a distinct phenomenon- primarily defined by the internet media. In this paper I want to challenge this view, and argue that `Pro-Ana` is one particular display of a much wider cultural phenomenon of `elusive normalcy` which characterizes contemporary feminine bodily projects. Since the late 1970s feminist therapists and cultural feminists have argued that eating disorders are meshed into the matrix of late-modern Patriarchal consumer-culture. The underlying argument of this critic is that contemporary consumer culture creates women`s anxieties over their body and that there is a significant cultural proximity between so-called `normal` and `pathological` practices such as dieting, eating disorders, gymming, plastic surgeries or cosmetic consumption. Therefore, politicizing anorexia is inherently dependent on problematizing the elusive line between normal and pathological feminine `bodily projects`. I argue that the cultural ambiguity surrounding women`s body projects, shapes an experience of `elusive normalcy` that is central to contemporary anorexics` subjectivities. The paper demonstrates that `elusive normalcy` echoes in a wide range of anorexic experiences. To illustrate

this argument, I draw on findings from an ethnographic study in an eating disorders outpatient unit in Israel, and on discourse analysis of Pro-Ana websites.

The Freedom in Submission: how traditional Arab poets mastered their rhythm

חאלד פוראני (אוניברסיטת תל אביב) - khaled@post.tau.ac.il

In interview shortly before his death, Foucault describes the practice of liberty as a mastery of self whereby in Antiquity “being free meant not being a slave to one’s self and to one’s appetites.” He even invokes Plutarch who describes the relation between self and truth: “You must have learned principles so firmly that when your desires, your appetites or your fears awaken like barking dogs, the logos will speak with the voice of a master who silences the dogs with a single command.” I want to relocate these articulations to the field of poetic production, more specifically to how Arab poets confront the question of freedom when they seek to generate rhythms driven from their tradition. In an essentially exploratory paper, I analyze narratives from my ethnographic fieldwork among Arab poets as they describe their introduction to, training in, and mastery of metrical discipline. These seemingly “technical” narratives host, as my tentative argument goes, a paradigm of freedom that is strikingly at odds with liberal modalities of freedom, which pit submission against freedom. In contrast to poets of secular modernity who posit the sovereignty of the self as a prerequisite of liberation, poets who measure their sounds with an illiberal paradigm of liberty, acquire rhythmical freedom, that is, an ability to generate varied rhythms through submission to the sovereignty of meter. This generative submission to meter is precisely what enables some but not all poets to contest various forms of authority in society: tribal, religious, national, and colonial.

מגיב: חיים חזן (אוניברסיטת תל אביב) - hazan@post.tau.ac.il

14:00-15:30 - רצועת מושבים שיטית:

16. זמן, מרחב ומאבק ב'

יו"ר: דפנה הירש (האוניברסיטה הפתוחה) - dafnahi@openu.ac.il

המושב מאורגן על ידי האגודה. זמן ומרחב הם מושגים בסיסיים בארגון המרחב החברתי והתרבותי. על הגדרתם נאבקות קבוצות בניסיון לממש אינטרסים, לארגן את חייהן, ולהבהיר את יחסי הכוחות ומאבקי השליטה. בדרום הר חברון, בגוש קטיף ובתהליכים של הגירה כפויה.

דור ההיפים וחבורות נוער בדרום הר-חברון; משמעויות שונות לזמן ולמרחב
שימי פרידמן (אוניברסיטת בן-גוריון) - friedmas@bgu.ac.il

בהרצאה זו אציג נקודת מבט על מקומם של האנשים הצעירים בחברה. אני מבקש להראות כיצד הם חלק חיוני ואקטיבי בהתמודדות שלהם עם המציאות שהובנתה עבורם מאת דור המבוגרים. על בסיס ההנחה שנערות איננה קטגורית גיל גרידא, אלא גם סוכנת חברתית, נוכל לבחון תופעות חברתיות, ותופעות של מרדנות שצומחות מתוך החברה הספציפית. כדי להתייחס למרד נעורים כמניע חברתי, אשתמש כאן במושג 'דור' במשמעות שהגה (Manheim 1957). המושג מאפיין הכרה של החברה ב"יחידה דורית" אשר לה משמעות היסטורית-חברתית. זוהי קבוצת צעירים בהתבגרותם שמאורעות התקופה סייעו בידה, להצליח לערער את הנורמות בחברה. היחידה הדורית מצליחה להגות רעיונות ותפיסות חדשות וגם לבטא אותם. אנשי הקבוצה מניעים את החברה סביבם, והם משמשים מודל התנהגותי לחברה כולה, דוגמת דור ההיפים באמריקה של שנות השישים, ונערי השומרון בסבסטיה בשנות השבעים. היחידה הדורית אותה מגדיר Manheim איננה ביולוגית אלא פנומנולוגית כלומר, היא תת-קבוצה הנבדלת מבני הדור האחרים עקב התנסות שייחודית רק לה. זירת מחקר מאתגרת מסייעת לי ללמוד אודות תנועת חברות זו. במחקר שלי, מצאתי קבוצות של נערים בגבעות בדרום הר-חברון. הנערים, שעזבו את הבית ואת בית הספר, עובדים וחיים בחוות חקלאיות הממוקמות מחוץ ליישובים הקהילתיים. דרך השהייה שלהם במרחב הפראי, הפרוץ לכל עבר, הם בחרו לבטא את התנגדותם על הדרך בה החברה שלהם מתנהלת. הם מנסים להוביל צורה חברתית חדשה בהתנחלות, באמצעות פעולות התיישבות חתרניות. הרצאה זו מציעה לבחון, כיצד מה שהיה נראה כהרמוניה-ביטויים של התנחלות חדשה כמרכיב קונפורמי לדור הקודם- מתגבש ומתהווה אצל המתבגרים, לכדי כח הקם כנגד דור ההורים.

על זמן ועל (ה)מקום בימי ה"התנתקות" מגוש קטיף ואחריהם
רעות שליב (אוניברסיטת חיפה) - r222@netvision.net.il

פינוי גוש קטיף נדחה, לפי בקשת רבנים, מימי "שלושת השבועות" לאחר ט' באב תשס"ה. לפי המסורת היהודית, בכל שנה בין י"ז בתמוז, בו התחיל הרס חומות ירושלים, עד לט' באב, בו נהרס בית המקדש, נהוגים מנהגי אבלות שונים וימים אלו מכונים גם "בין המצרים". התקופה בה מציינים את הגלות של עם ישראל וחורבן בית המקדש הפכה גם לנקודת הציון של

עקירה על ידי מדינת ישראל והרס הבית של היהודים שהתגוררו ברצועת עזה וצפון השומרון. בימי ה"התנתקות" חוו אנשי גוש קטיף תחושות של אבדן האמון במדינה ובהנהגה הרבנית. סמלים וערכים לאורם חיו בגוש קטיף התערערו ואף התנפצו. אמירות ופעולות שבזמן של שגרה הן חלק מהיומיום הפכו לפעולות סמליות ולסמנים של שייכות למסגרת קהילתית. בתקופה שטרם ה"התנתקות" הזמן והמקום הוטענו במשמעויות שנבחנו מחדש בעקבותיה. הרצאה זו מבוססת על שהות בשדה המחקר בשנים 2006-2007, באחד מהישובים הזמניים בהם מתגוררים אנשי גוש קטיף. בהרצאה אראה משמעויות של זמן המובחנות בנראטיבים של אנשי גוש קטיף כגון שגרה כפעולת מחאה, המפגש של "מקום גדול" ומקום קטן" (גורביץ' וארן, 1991) בפרקטיקות של פרידה ועוד.

גירוש, "פינוי", "עקירה", "התנתקות"? מחקר ביוגרפי בפנומנולוגיה של ההתנתקות
נגה גלעד (אוניברסיטת תל-אביב) - giladnoga@gmail.com

בהרצאתי אתחקה אחר הפנומנולוגיה של העקירה מנקודת מבטם של מתנחלים ישראלים טרם ההתנתקות. הפנומנולוגיה חוקרת את החוויה האישית כהבניה פרשנית של המציאות (Schutz, 1964). עבור המיועדים לפינוי היו האירועים דרמטיים ללא ספק. הרצאתי בודקת אם כן כיצד פירשו מתנחלים ישראלים את תוכנית ההתנתקות וכיצד היבנו אותה לתוך סיפורי חייהם? דומה, כי הספרות הדנה עד כה באירועים מייצרת דימוי מונוליתי מדי של 'הקהילה המדומיינת' במקום להציע תמונה יותר רבגונית. הספרות חלוקה בתוכה לגבי משמעות האובדן: האם הטראומה נובעת מהמהלכים הפיזיים של עקירת קהילות ממקומן (שנל ומשעל, 2005) או מטפיזיים, הקשורים לעובדה שבפעם הראשונה בתולדות המדינה היהודית נעקרו ישובים בשטחי יש"ע (Oren & Possick, 2009; ביליג, 2005; ענברי, 2008) לטענתי, יישוב המחלוקת תלוי בשיקוף הולם יותר של ההטרוגניות החברתית והתרבותית במקום. מחקר פנומנולוגי מציע תמונה הטרוגנית יותר. מיפוי מקרים ע"פ התיאוריה המעוגנת בשדה (Glaser & Strauss, 1967; Stake, 2003) הראה כי אנשים שונים מתמקמים במיקום גיאוגרפי וביוגרפי שונה וכי ככל שהמיקום ביחס לפרויקט "עמוק" יותר וממוסד יותר כך רלבנטיות יותר המשמעויות האידיאולוגיות והמטפיזיות בסיפור החיים. מעבר לכך אטען כי התבוננות בהתנתקות במונחי 'טראומה', 'עקירה' ו'גירוש' מטילות על העקורים דימוי פסיבי של אובייקטים לאירועים הנכפים עליהם מבחוץ. הפנומנולוגיה בוחנת כיצד היחיד מתמודד באופן אקטיבי, "מבפנים", עם המציאות המשתנה. בהרצאתי אתאר דפוסי מיצוב "מבפנים", ואציע להתבונן במושגים כמו 'פינוי', 'התנתקות', 'עקירה' ו'גירוש' כסמלי מפתח לדפוסי התמודדויות שכאלה.

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
הכנס השנתי ה-38
בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

מגיבה: הדס ויס (האוניברסיטה העברית) - HADASPWEISS@gmail.com

Time-out-of-time, or Time-in-time? Timely Implications of Long-Term Fieldwork

Direcotr: Nir Avieli (Ben Gurion University) - avieli@exchange.bgu.ac.il

As George Foster (1979) noted over thirty years ago, long-term fieldwork is not only an opportunity to study the dynamics of change but also to delve into the multiple dimensions of culture. Whether consisting of a series of return visits to the same people in the same place, or an exploration of multiplex diasporic sites, long-term fieldwork challenges anthropology's methodological wisdom that demands a year or two of data-collection based on full cultural immersion. Mirroring the process of liminality--or putting one's own life on hold to live among Others in accordance with their lifeways--ethnographers often write up their work in an eternal present tense. The lived-in, as well as theoretical results of long-term fieldwork, however, challenge the appropriateness of freezing time and push anthropologists to develop more suitable and salient genres. The papers in this panel struggle with temporality and cover wide territorial ground (Bosnia-Herzegovina, [Ethiopia,] Israel, Vietnam) as they reveal the timely implications of long-term fieldwork.

How Post-War is Post-War Sarajevo?

Fran Markowitz (Ben Gurion University) - fran@bgu.ac.il

Tense and Tension in Long-Term Fieldwork: How Post-War is Post-War Sarajevo? Long-term fieldwork opens up several dilemmas to anthropologists working in the midst of what Buroway and Verdery (1989) called "uncertain transitions" and in the aftermath of cataclysmic events. For how long ought we to declare places, peoples, countries and cultures as post-9/11, post-war, or post-socialist? How to research and write of the "post" without freezing flux into a trait list or bundle of stories that are narrated and interpreted in the immediacy of the ethnographic present? These questions sit at the very core of my work in Sarajevo, where for over a decade after the Dayton Accords ended the war that

besieged the city, people continue to divide time into normative, life-affirming Yugoslav time; war-time, and the uncertain, post-war present continuous. Yet that present continuous, captured in the phrase, "post-war Sarajevo" describes different moods and circumstances and expresses different meanings and motivations at different times during the post-war decade. This paper, then, provides a springboard for discussing the effects of long-term fieldwork as it vexes the ethnographic present as a stylistic mode of representation. Specifically, it addresses the difficulties of writing a text that credits the dynamism of time while accounting for the entrenchment of terms and policies that are setting the parameters of culture in "post-war" Sarajevo.

From Baby to Vacuum-Cleaner

Dafna Shir Vertesh (Ben Gurion University) - dafnash@bgu.ac.uk

From Baby to Vacuum-Cleaner: The Importance of Long-Term Fieldwork in Understanding Transspecies Relations My research on human-animal relations in the familial sphere began as a "traditional" year-(or two)-long project. The drastic changes these relationships underwent caught me by surprise, and without second thought I extended my fieldwork in order to follow the transformations and understand their meanings. Instead of a "time out of time" fieldwork experience, I found myself continuing to examine Israeli families over time, facing the fact that they are not stuck in a timeless present. This paper is a retrospective analysis of the reasons why my research mandated long-term research, and the possibilities it offers for an understanding of transspecies relationships.

Changing Foodways in Hoi An: Anthropology and the Rite of Return

Nir Avieli (Ben Gurion University) - avieli@exchange.bgu.ac.il

A basic demand in anthropology is that the researcher should be a stranger in the field (or, at least, estranged). It is the existential sense of 'an outsider', for whom everything is new, different and thought-provoking that enhances anthropological insights. Paradoxically, this sense of strangeness erodes very quickly while doing fieldwork precisely because participant-observation is so effective at establishing contacts, making friends and getting to know what is

going on. In this paper I argue that one way of holding the stick at both ends - that is, maintaining a sense of wonder while feeling familiar, comfortable and well connected, is by conducting long-term fieldwork based on constant returns to the field. Drawing on my longer and shorter research periods in the Vietnamese town of Hoi An since 1998, I show how cultural change becomes the main concern of my research. I also discuss my own perspective, which has changed along the years and affects my interests and sensibilities.

מגיב: פרופ' מתי בונזל (Matti Bunzl), אוניברסיטת אילינוי

18. שינוי, זהות ודת

יו"ר: יהודה גודמן (האוניברסיטה העברית) - ygoodman@mscc.huji.ac.il

מושב זה, בארגון האגודה, מתמקד בתהליכים של שינויים בזהויות החברתיות והדתיות בהקשרים חדשים. התחדשות רוחנית יהודית, המוצאת ביטוי גם בבתי תפילה חילוניים, משיקה לשינוי בתפקיד ובזהות של מנהיגים דתיים מסורתיים.

זיכרון, מקום וזהות: נרטיבים של העבר והארץ בהתחדשות הרוחנית היהודית.
רחל ורצברגר (האוניברסיטה העברית) - werczi@mscc.huji.ac.il

הרצאה זו תעסוק בתנועת ההתחדשות הרוחנית היהודית בישראל ובאופן היצירתי בו היא מבנה נרטיב חדש של ההיסטוריה היהודית. ההתחדשות הרוחנית היהודית מבקש לחדש ולעדכן את היהדות העכשווית ברוח עכשווית, על ידי פרשנויות חדשות של הטקסטים היהודים המיסטיים: קבלה וחסידות ועל ידי שילובם של אלמנטים רוחניים ממסורות לא יהודיות: פילוסופיות ושיטות מהמזרח הרחוק ורוחניות שבטית-ילידית. שורשיה הרעיוניים של ההתחדשות הרוחנית היהודית מצויים בחסידות, תרבות-הנגד של שנות ה-60, בתנועה הפמיניסטית והאקולוגית, בהשפעות של דתיות המזרח הרחוק ועוד.

בין השנים 2000 ל-2006 פעלו בזירה הישראלית שתי קהילות של התחדשות רוחנית יהודית. בשתי הקהילות התקיימו מגוון רחב של ריטואלים יהודיים מחדשים אשר נטו לחרוג מהנורמה האורתודוקסית המקובלת. הסטייה מהמסורת היהודית מחייבת את ההתחדשות הרוחנית היהודית לייצר מערכת של לגיטימציות אשר תאשרר את הריטואלים החדשים שלה כיהודיים וכאותנטיים. צורך זה הוא העומד מאחורי הניסיון של ההתחדשות הרוחנית היהודית להבנות מחדש את הנרטיב ההיסטורי היהודי.

הרצאתי תתמקד באופן בו אוהד אזרחי, מנהיגה לשעבר של קהילת המקום מטווה נרטיב היסטורי מחדש המבסס תפיסה על פיה תקופת בית המקדש הראשון והשני הייתה תקופה של

רוחניות יהודית אותנטית. אראה כי העיון בנרטיב של ההתחדשות הרוחנית היהודית אודות העבר היהודי והשוואתו לנרטיב הציוני 'הקלאסי' מאיר כמה מהשינויים התרבותיים המתרחשים בשיח הציבורי הישראלי הנוכחי ביחס לקשר בין לדת, לעבר ולמקום. על סמך השוואה עם הנרטיבים של העידן החדש אודות העבר, אטען כי ניתן לראות את הנרטיב ההיסטורי של ההתחדשות הרוחנית היהודית כנרטיב ניאו-כנעני פוסט-ציוני חדשני בו ערכים גלובליים ואוניברסאליים של סביבתיות וטבע תופסים את מקומם של ערכים לאומיים ופרטיקולאריים בנוגע לארץ ולמקום.

תפילה תל-אביבית: בית תפילה ישראלי בתל-אביב
רינה נאמן (המכללה האקדמית של ת"א-יפו) - rn.neeman@gmail.com

ההרצאה מציעה ניתוח אנתרופולוגי של בית תפילה ישראלי בתל-אביב, המבוסס על תצפית משתפת בפעילויות במשך למעלה משנה, על ראיונות ושיחות עם בעלי התפקידים בו, ועל ניתוח תוכן של החומרים הכתובים – סידורי תפילה והודעות מייל. בהרצאה אטען שבמסגרת בית התפילה הולכת ומתעצבת זהות יהודית היברידי, המורכבת מן האלמנטים המצויינים בשמו, דהיינו: תפילה, ישראליות, תל-אביביות, וביתיות. בהרצאה אתעכב רק על האלמנטים תפילה ותל-אביביות, המייחדים את בית התפילה הנדון מגופים אחרים הפועלים בארץ במסגרת התנועה להתחדשות יהודית. לפי תפיסת בית התפילה, תפילה הינה דיאלוג של הפרט עם הבריאה, עם אנשים אחרים או עם עצמו, ובתור שכזאת מזמנת חוויה של רוחניות ושל קדושה. תפילה היא תופעה אקזיסטנציאלית ולכן גלובאלית, שאיננה מבחינה בין דתיים לחילוניים, או בין אנשים המאמינים באמונות שונות, אלא חוויה רליגיוזית אישית וכלל-אנושית כאחד. לגבי תל-אביב המגמה של בית התפילה היא לנכס את העיר כמקום של תפילה ושל קדושה, ולהפוך אותה לאתר שמקנה זהות מקום למתפללים בו. כמו כן, המאפיינים של תל-אביב, כמו פתיחות, חופשיות, ורב-תרבותיות נתפסים כמחמיאים לעיצוב זהות יהודית יצירתית והיברידי בתפילה, ואף מקנים לה לגיטימציה. עוד אטען בהרצאה, שהזהות היהודית המובנית בבית התפילה ממחישה מגמות פוסט-מודרניות רווחות בהקשר דתי. האוריאנטציה הפוסט-מודרנית והתל-אביביות של בית התפילה מיועדות לתת מענה לאוכלוסיה תל-אביבית חילונית שמעוניינת באתגרים רוחניים, על ידי קרוב הדת היהודית על מקורותיה וטקסיה לעידן הנוכחי ולסצנה האורבנית בישראל.

קייסים במנהרת הזמן: דיפרנציאציה תפקודית בתהליכי מודרניזציה בישראל
אביבה קפלן (המכללה האקדמית נתניה) - aviva-ka@zahav.net.il
רחל שרעבי (המכללה האקדמית אשקלון) - rsharaby@gmail.com

לפי הערכה, חיים היום בישראל כ-55 קייסים (כוהני דת). באמצעות גישה סוציולוגית פרשנית, היוצאת מנקודת מבט פנומנולוגית, ניסינו לעמוד על משמעות חייהם של הקייסים ובעיקר המבוגרים שביניהם. מבין הקייסים שרואינו עד כה, ניתן להבחין בכמה קבוצות: 1. הקייסים הזקנים, זקני העדה - בדרך כלל נושקים לגיל 70, הוסמכו לתפקידם באתיופיה. הוכרו על ידי הממסד הדתי בארץ, המתייחס אליהם כאל רב שכונתי, או רב קהילתי. הם מקבלים שכר, ובדרך כלל יש לקהילתם בית כנסת שהוא גם מקום מושבם. 2. הקייסים הצעירים, אנשי הגשר- בדרך כלל בין הגילים 40+50, גם הם הוסמכו לתפקידם עוד בהיותם באתיופיה. הם מוכרים על ידי הממסד הדתי בדומה לזקני העדה. 3. הקייסים "השקופים"- קבלו את ההכרה במעמדם בארץ, מידי זקני העדה האתיופית. הם אינם מוכרים על ידי הממסד הדתי וממילא אינם מקבלים שכר. חלקם מובטלים ומתקיימים מפעילויות טקסיות בקרב העדה ששכר סמלי בצידן, או שהם עובדים במלאכות שונות במהלך יום העבודה. מעורבותם הדתית-חברתית בקרב הקהילה מוגבלת לשעות שלאחר שעות עבודתם. 4. הרבנים - רובם צעירים יחסית, חלקם קבלו הכשרה כקייסים. כולם בוגרי ישיבות אורתודוקסיות "שחורים" (בלשונם), ובדרך כלל הם בעלי תפקיד במסגרת הממסד הדתי בעיר מגוריהם. את כולם מאפיינת תחושה של עלבון עמוק עקב הטלת הספק ביהדותם ובמסורתם הדתית. תחושה זו מתבטאת בהטלת דופי באנשי המקום ובהלכותיהם, תוך הימנעות מפגיעה בשמה הטוב של "הארץ הקדושה". הפרדוקס הקיומי אליו נקלעו נובע מכך, שהם הובילו את השינוי העצום בחיי קהילתם, אך בסופו של תהליך, כאשר הגיעו למחוז חפצם הם נתפסים כמי שסיימו זה מכבר את תפקידם החברתי.

19. עבודת גבולות בזירות חינוך – מבט אתנוגרפי
יו"ר: עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית) - msednal@mcc.huji.ac.il

המושג מציג שלש עבודות אתנוגרפיות העוסקות באופן שבו הבחנות חברתיות בעיקר סביב מגדר, דת ואתניות, מתורגמות לעבודת גבולות בגן הילדים או בבית הספר. המשגה זו מחברת בין מבנה, תרבות ואייגנסי ושמה דגש על הפרקטיקות המייצרות והמסתירות, המשחזרות והמשנות הבחנות חברתיות. בניגוד לחקר ברמה המקרו-חברתית, נקודת המבט האתנוגרפית מאפשרת לבחון את האופן שבו יחסי כוח חברתיים מתורגמים לעבודת גבולות יומיומית המתבצעת על ידי סוכנים חברתיים שונים ובזירות חינוך מגוונות.

מהי חילוניות? קבלת שבת בגני-ילדים ממלכתיים בישראל
אורית יפה (האוניברסיטה העברית) - orit.yafeh@gmail.com
תמר רפפורט (האוניברסיטה העברית) - mstamarr@mcc.huji.ac.il

הדיכטומיה דתיות-חילונית וסוגית החילונית בכלל זה מעסיקה את המחקר הסוציולוגי והאנתרופולוגי העדכני. לסוגיה זו רלוונטיות מיוחדת בחברה היהודית בישראל שעסוקה ללא הרף בברור זהותה. ברור טיבה של החילונית וזיקתה למסורת היהודית, ומשמעותה של המסורת עבור יהודים שאינם דתיים עומדים במרכז מחקר אתנוגרפי זה על גני ילדים המוגדרים כלא-דתיים. סוגיה זו נברר באמצעות חקר טקס קבלת שבת – "אירוע שיא" חינוכי-תרבותי התופס מקום מרכזי במעגל הזמן השבועי של גני הילדים המשרתים גילאים וקבוצות חברתיות שונות.

המבנה של הטקס ומשמעותיו נבחנו באמצעות תצפיות משתתפות, ראיונות עם גנות, ושאלונים שהועברו להן. ניתוח החומר מלמד כי מדובר ב"טקס מינימלי" באמצעותו מתכוונות הגנות, לדבריהן, להעביר את המסורת היהודית, לעיתים "במקום ההורים". טקס זה מבוסס על פרקטיקות המעוגנות בעולם "המסורת היהודית" שחלקן קבועות ומשותפות לכל הגנים, כגון, הדלקת נרות. פרקטיקות אלו מייצרות מרחב לשימוש במסרים פדגוגיים מסוגים שונים -- אינדיבידואליים, משפחתיים, ישראליים ואוניברסאליים.

הדיון בדרכים השונות בהן גני ילדים חילוניים מעבירים את המסורת היהודית מלמד כיצד מכוננת קטגוריה חברתית המנהלת אורח חיים שמסומן כ"חילוני". ממצאים אלה המלמדים על הכלאה בין מסורת לבין חילונית מערערים על הדיכטומיה המקובלת בין דתיות לחילונית בחינוך ובתרבות הישראלית כקטגוריות מוחלטות ונפרדות.

גבולות אתניים: בין נוכחות לנפקדות בזירת בית הספר
יוספה טביב-כליף (האוניברסיטה העברית) - yosepha.tabib@mail.huji.ac.il

ההרצאה בוחנת מנקודת מבט אתנוגרפית את התהליכים החברתיים-חינוכיים שהתרחשו בין השנים 2003 – 2005 בבית הספר גבעת גון בירושלים, שהוקם כבית ספר אינטגרטיבי ייחודי בשכונת הקטמונים בעיר. בית הספר, מעצם מיקומו (בשכונה של מעמד נמוך), המבנה שלו (אוכלוסיית תלמידים הטרוגנית מבחינה אתנו-מעמדית) והמורשת האידיאולוגית שלו (אינטגרציה אתנו-מעמדית), מתקיימת בבית הספר עבודת גבולות מתמדת ויומיומית ביחס להבחנות האתניות: מצד אחד, הנהלת בית הספר מבקשת לנטרל את הגבולות האתניים ולהסוות את השיח הנלווה להם תוך קידום שיחים מתחרים. ומצד שני, התלמידים – מזרחים ואשכנזים כאחד – מבקשים להנכיח את הגבולות האתניות ולהציב את המפגש הבין אתני על סדר היום הבית ספרי.

"גראנד ג'טה אל האושר" – הבלט הקלאסי בפריפריה
יעל נתיב (האוניברסיטה העברית) - yalinativ@gmail.com

על בסיס מחקר אתנוגרפי שנערך בשלוש מגמות מחול בבתי ספר תיכוניים באזור המרכז, אבחן את העיסוק בבלט הקלסי בקרב נערות ממעמד בינוני נמוך בבית ספר פריריאלי. אראה כיצד המפגש של הגלובלי (הבלט, המייצג הביטוס אירופאי גבוה), והמקומי (התרבות המקומית של ריקוד פופולרי) נבנה כמפגש רווי מתחים מעמדיים, אתניים ותרבותיים. מחד גיסא, הבלט מייצג עבור הנערות הרוקדות פוטנציאל לרכישה של הון תרבותי גבוה וכניסה לעולמות תרבותיים מרוחקים; מאידך גיסא, נוכחותו נתפסת כחריגה במרחב הבית ספרי ומאופיינת בדיאלקטיות, פוליטיקה של אחרות ומנגנוני מיסוך מוסדיים המשבשים את קיומו.

מגיבה: עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית) - msednal@mcc.huji.ac.il

15:45-17:15 - רצועת מושבים שביעית:

20. פרספקטיבות היסטוריות ודתיות באתנוגרפיות של קומונות
יו"ר: ראובן שפירא (המכללה האקדמית הגליל המערבי) - shapi_ra@gan.org.il

במושב יוצגו מחקרים על קיבוץ, תנועה קיבוצית וקומונות בפרספקטיבה היסטורית במקרי הקיבוץ אחת התנועות הקיבוציות, ודתית במקרה של חברות קומונליות. הרצאתו של פרופסור גדעון קרסל "קהילות קומונליות ואקלים דתי: נצרות פרוטסטנטית וקתולית, יהדות ואיסלם" תדון בקומונליות ודת. קומונליות יוצרת אקלים של סמכות דתית. הופעת הגישה הפרוטסטנטית בנצרות יצרה חסר בסמכות הותיקנית המסורתית, ומכך הופיע חיפוש האלוהות ביישיות קומונליות. באיסלם תירבות המינים על-פי אתיקה ערבית לא איפשר שהות המינים יחד מאותה משפחה וזה מנע קומונליות, וביהדות הופעת קומונות קשורה בהתרופפות הסמכות הרבנית. הרצאתה של ד"ר אפרת קנטור "בעצמם הם כותבים להם שיר... התבוננות כלכלית בזיכרון הקולקטיבי", תדון במאמצי עיצוב הזיכרון הקולקטיבי של ישראל שעשה הקיבוץ המאוחד בימי המדינה, תחשוף את השימוש בזיכרון הקולקטיבי כאמצעי סחיר ביחסים שבין תנועה זו לבין המדינה. המאבק על עיצוב זיכרון העבר מילא תפקיד ראשי ב'פוליטיקת הסטאטוס' של התנועה. ניכוס הבעלות על תמונת העבר הקרוב באירועי-המפתח של הקמת מדינת ישראל היווה עבור התנועה מעין תגמול להדרתה ולהדחתה מהמרחב הפוליטי ומעמדות כוח במדינה המתהווה. הרצאתו של ד"ר ראובן שפירא "אתנוגרפיה א-היסטורית: חקר הפרטת קיבוץ שכשל בחשיפת מצג-השווא שיצרו מפריטיו" תראה שאתנוגרפיה חסרת מחקר היסטורי שיטתי פורסמה כספר שהפך לאמת מחקרית כביכול את מצג-השווא של שליטי הקיבוץ כאילו הפיכתו לקפיטליסטי היתה מהלך דמוקרטי. ייחשף בה שהחוקרים שירתו למעשה את יעד הקליקה השלטת ומנהיגה להסתיר את האמת איך השתלטו על עמדות-המפתח בקיבוץ משגשג, עיקרו את הדמוקרטיה ובעזרת שימוש דמגוגי בנתונים כלכליים שלרשותם הפריטו אותו תוך הדברת והעזבת האליטה שהביאה את הצלחותיו בעבר.

אתנוגרפיה א-היסטורית: חקר הפרטת קיבוץ שכשל בחשיפת מצג-השווא שיצרו מפריטיו
ראובן שפירא (המכללה האקדמית הגליל המערבי) - shapi_ra@gan.org.il

רבים מאתנוגרפי הקיבוצים לא טרחו לחקור שיטתית את ההיסטוריה שלהם, הסתפקו בסיפורי בני-שיחם שלא בדקום במסמכים ולא עם מנהיגי הצלחות הקיבוצים שבהמשך נדחקו לשוליים ו/או שעזבו משלא זכו לקידום בשל חדשנותם ו/או בשל השתלטות אוליגרכים שמרנים על הקיבוץ. משום שוליותם ו/או עזיבתם הם לא מרואיינים אף שעדויותיהם מפריכות לא פעם את סיפור ההיסטוריה שיצרו המשתלטים שמסופר לאתנוגרף ומעלים את הצלחותיהם וחשיבותן. הסיפור גם לא מגלה איך השתלטו האוליגרכים, כגון עקב סיוע ראשי התנועה השמרניים בדיכוי החדשנים, שימוש דמגוגי בידע ומידע שלרשותם בשל תפקידיהם ושאר אמצעים מקיאוליטיים. כך האתנוגרפיה הופכת מצג-שווא לאמת מחקרית כביכול. עיון מדוקדק ב"בלי לשבור את הכלים" של שוורץ ונאור (יד טבנקין, 2000) בעזרת אתנוגרפיה קודמת באותו קיבוץ וראיונות עם מנהיגיו הפריך את ממצאיהם. הנפקת המפעל מפרנס הקיבוץ בבורסה, הכנסת שכירים וההפרטות שברו את כלי הצלחות העבר, כגון אמון במנהיגים נותני דוגמה אישית של הקרבה ובכאלה שפותרים בעיות-יסוד בחדשנות יצירתית ופרקטיקות דמוקרטיות. בניגוד לתיאור אידילי של שינוי מתוכנן ודמוקרטי נחשפת התנגדות רחבה נמשכת לשינוי בלתי-מתוכנן ואוטוקרטי שדחפו פטרון וקליקת נאמניו שליטי ועדת המשק והמפעל, בעטיה התפטרו מנהלים ובעלי-כישורים סירבו להחליפם, רוב האליטה שהביאה להצלחת הקיבוץ בעבר נואשה ועזבה, שימוש דמגוגי בנתונים כלכליים שבשליטת הקליקה יצר תחושת משבר שהחלישה התנגדות להפרטה, ולמרות זה "צוותי שינוי" נכשלו בזה אחר זה עד ששארית הפליטה של האליטה המתנגדת נואשה ונכנעה. כך מוכח שבלא מחקר היסטורי הפך מצג-השווא של הקליקה השלטת לאמת מחקרית כביכול.

"בעצמם הם כותבים להם שיר" להתבוננות כלכלית בזיכרון הקולקטיבי
אפרת קנטור (מכללה אקדמית כנרת) - kantormaitar1@012.net.il

העבר הוא משאב סחיר ומוחפץ שחלים עליו כללים כלכליים בדומה לכל משאב אחר. המינוחים הכלכליים בחקר הזיכרון הקולקטיבי מפנים את תשומת הלב אל המחירים, התפוקות והתשומות שמשקיעים ומקבלים בעלי-עניין המעצבים את הזיכרון וכללים בתוכו. סביר כי לשלטון יהיה ענין וכוח עודף על פני הקבוצות המתנגדות או המתחרות עימו בעיצוב הזיכרון. ההרצאה תדון בשאלה כיצד שימש הזיכרון הקולקטיבי כאמצעי סחיר ביחסים שבין תנועה קיבוצית מובילה, הקיבוץ המאוחד, לבין מדינת ישראל, מהו הפיזיו ששימש הזיכרון והאם אכן הביא עימו את התפוקות המקוות. מחקר הבניית הזיכרון הקולקטיבי של הקיבוץ המאוחד בימי המדינה, נמצא שהמאבק על עיצוב העבר מילא תפקיד ראשי ב'פוליטיקת הסטאטוס' של

התנועה. ניכוס הבעלות על תמונת העבר הקרוב בארועי-המפתח של הקמת מדינת ישראל היווה עבור התנועה מעין תגמול להדרתה ולהדחתה מהמרחב הפוליטי ומעמדות כוח במדינה המתהווה. מרד גטו ורשה נכס על ידי הקיבוץ המאוחד כמרד תנועתי וזיכרון המרד והשוואה הובנו על ידי הקיבוץ המאוחד כציר הזיכרון במדינת ישראל. גם הפלמ"ח שנוצק בזיכרון כגוף המשלב עבודה והגנה כאחד, הונחל כמורשתו של הקיבוץ המאוחד בתוך תמונת העבר המרכזית של הלאום הישראלי. כיצד קרה הדבר? הזיכרון מחייב תשומות והשקעת כסף, זמן, כח-אדם ומרחב ציבורי, אך מחקר הזיכרון בקיבוץ המאוחד מגלה כי גם "פריפריות הזיכרון" כאתרים, כנראטיבים או כקהילות, מוותרות על נכסים ועמדות-כוח תמורת משאב הזיכרון. אראה בהרצאה שהקיבוץ המאוחד השכיח פרשיות רבות, הדיח ומחק טקסטים וגיבורים והבליט אחרים לצורך מעמדו במדינה. אפרת קנטור

אקלימים פוליטיים שזימנו התפתחות קהילות יעוד: מבחן החברה האופפת ומבחן השנים בקומונות

גדעון מ. קרסל (מכון בלאושטיין ואוניברסיטת בן-גוריון) - kressel@bgu.ac.il

המונח "קהילות יעוד" הופיע כתרגום למושג שהתקבע בעמים להגדרת קומונאליות שאיננה ארגון בע"מ או התארגנות להשגת מטרה חלקית ספציפית. הדגש מושם על קיום מרקם חיים חברתי שלו יעוד העומד בפני עצמו. הקומונאליות לפיכך איננה אמצעי אלא המטרה גופה, והואיל וכך, שאלה היא, במה נשכרים אנשים הנקשרים לקיים אורח חיים קומונאלי? התשובה לשאלה דלעיל חומרית בחלקה; לשם עמידה מול תנאי קיום קשים לאנשים עת שרויים הם בגפם. אלא שמצד אחד, חרף תנאים קשים על פי רוב אין אנשים מתאגדים לחיי קומונה, ומצד שני, רבות הדוגמאות לאנשים המואסים בחיי מותרות העומדים לרשותם לשם התחברות וקיום חברה קומונאלית. סקר תנאי היווצרותן של קהילות יעוד, קדומות ועכשוויות, מעיד כי נוצרו לענות על חסר במקור סמכות חברתית-פוליטית-דתית. התהוותן נקשרה בערעור סמכותן של רשויות-על או בחלל שהתהווה לאחר שקרסה סמכות הרשויות, כך שבאה לענות על חסר ולמלא את מקומם של מקורות השראה שנמוגו. הקומונה, כך נטען, מעניקה תחושת נוכחות-על המצורפת מישויות הפרטים המעורבים בה, החורגת מגבולות כל אישיות פרטית המוצבת כשלעצמה. קהילות יעוד ייסדו האיסיים. נהוג היה עליהם שיתוף נכסים, ללא רכוש פרטי. היתה להם קופה משותפת בה הניחו החברים כל מה שהיה להם ברגע התקבלותם. קהילות יעוד הופיעו באירופה עם ובעקבות הפרוטסטנטים ומיסוד הנתק מהוותיקן, ומאירופה עקרו רבות לעולם החדש. באמריקה הפרוטסטנטית שלובים בקהילות יעוד מאות אלפי חברים. בארצות הקתוליות בעולם הישן והחדש, השתייכו קהילות יעוד לחוגי מאמינים אוונגליים. קיבוצים נוסדו בארץ-ישראל מאז ראשית המאה שעברה. נעמוד על איפיוני התנאים שהכינו והכשירו להופעת הקיבוצים והקשיים המעמידים קהילות יעוד מסוג הקיבוץ במבחן השנים האחרונות.

Timing and Time .21

יו"ר: אסף חזני (אוניברסיטה העברית) - asafh02@bezeqint.net

"I'm late, I'm late, for a very important date, I'm late". (Louis-Carol) The rabbit in wonderland is constantly late, quintessentially late. His social timing is wrong, it is eternally syncopated, he is always in a hurry and so his rhythm is wrong too, but he still misses out on whatever is important to him, say, his date with the queen of hearts. The rabbit, always late and always in a hurry modifies the flow of time, because enhancing pace is meant to overcome lateness, yet in his case running only speeds up time, and his efforts are to no avail. Timing should bring together at least two things, the rabbit and the queen, timing is a meeting point. But is the rabbit constantly out of time because wonderland does not follow the same logic, time, space and size as we do, or doesn't it? This session will ask the question of timing, and its consequences concerning rhythm and the elasticity of time. What does social timing do as it comes together or grow apart? What are the potentialities of timing, of perfect timing, of faulty timing, political, military or economic timing and their rhythms, religious timing, slowing of time in ritual (as Kapferer suggests), performance timing, dramatic timing. How does social timing generate meaning, and how does twisting timing this way or that affect cosmologies. Because the social as it is done in its own right depends on the exact coming together and parting ways of its elements in time.

Timing Creativity of Repetition in Japanese Archery – *Kyūdo*

ענת בר-און כהן – einatcb@hotmail.com

Training in Japanese archery – *Kyūdo* – consists of repeating the same movements, the same series of eight steps to a shot. As in other traditional Japanese practices, this endless repetition generates a transformation. After years of training the practitioners find themselves somewhere else. Training certainly improves the archer's capacity to hit the target, nevertheless *Kyūdo* teachers insist that hitting the target is not the aim of *Kyūdo*, leaving the real aim of this practice unformulated. In *Kyūdo* the dynamics of the relations within

body and sociality, the interaction with tools – the bow, the arrows the shooting glove and the target – and with the environment at large, are contracted into a single instance, the timing of the shot. The arrow must not leave the bow too soon neither too late. Kyūdo depends on this ephemeral meeting point when the entire scene, and with it the entire world are stitched together while the moving arrow is the needle. Through this endless repetition a difference appears; a new cosmology is generated, one that can shrink the entire world into a single shot.

קיפול של זמן: מעשה האוריגמי בקרב מהגרות העבודה מהפיליפינים בישראל

קרן מזוז (אוניברסיטת בן גוריון) - kerenmaz@gmail.com
בישראל, תפקידן של מהגרות העבודה מהפיליפינים לטפל בנסעדים אזרחי-ישראל שאינם מסוגלים לבצע בעצמם פרקטיקות גופניות. הטיפול הסיעודי מייצר מפגש יומיומי בין עולם הנסעדים ועולם הסועדות, עולמות המאופיינים במסגרות זמן מנוגדים. כתוצאה מכך, המפגש הסיעודי תחום בזמן אשר נמדד עלפני שני מישורים: המישור הברוקרטי המחדש את אשרת-העבודה של הסועדות הזרות מידי שנה, והמישור הגופני הכרוך בשיפור/החמרת מצבם הפיזי של הנסעדים. שני המישורים משפיעים על הקצב היומיומי של המפגש. המישור הברוקרטי קובע קצב לינארי שנמדד מידי שנה, המישור הגופני קובע קצב שמשתנה מיום ליום. בין המישורים נפרסים גם חייהן של הסועדות: הן מתגוררות בבית הנסעדים ומטפלות בהם מידי יום עד לרגע מותם. עם מותם, הסועדות נעשות עובדות-לא-חוקיות המועמדות לגירוש או לטיפול בנסעד חדש וחוזר חלילה. על כן, אופק החיים של הסועדות הינו המוות של הנסעדים. ההמתנה למוות הנסעדים מעצב את מסגרת הזמן של הסועדות הזרות במרחב. בהרצאה זו אתאר כיצד הסועדות מייצרות מבנה של זמן בעולם סיעודי חסר ודאות במסגרתו הן ממתינות למוות של אדם אחר. אטען כי, הסועדות מייצרות מבנה של זמן העשוי מאוריגמי של ברבורים מנייר באמצעותו הן מודדות את הזמן-הזמן שהיה והזמן שנותר. הברבורים מנייר מורכבים מקיפולי נייר של יחידות בסיסיות השוות בגודלן ובצורת משולש. יצירת הברבור דומה במאפייניה לאופני הטיפול הסיעודי, שניהם מורכבים מפעולות מינוריות ורפטטיביות. תנועת קיפול והרכבת משולשי הברבור הינה תנועה מינורית, החוזרת על עצמה בהכנת כל ברבור. הסועדות מכינות את הברבורים בתוך שגרת הטיפול הסיעודי וככל שהנסעדים נוטים-למות. כך, הכנתו של כל ברבור וסך כל הברבורים מאפשרים את קיפול, ספירת וחלוקת הזמן. הפעולות הרפטטיביות מייצרות הבדל שסופר, מחלק ומקפל את הזמן במונחים של נייר.

הזמן הוא שונאם היותר גדול

אסף חזני (אוניברסיטה עברית) - asafh02@bezeqint.net

הריבון הנאצי היה עסוק בשני פרויקטים לאומיים מרכזיים: ההתפשטות אל המזרח והשמדת היהודים. בתחילת המלחמה הצליח הריבון לתזמן בין המאמצים באופן מרשים כאשר המגמה הייתה של התפשטות מרחבית. אולם בהמשך, ברגע שהחל נסוג במרחב הריבון הנאצי איבד יכולת זו עד כדי העדפת יהודים מתים על פני גרמנים חיים והישגים צבאיים. בהרצאה זו אבקש לתאר ולנתח את הדינאמיקה שהתחוללה בבסיס התנהלות התזמון בגרסה הגרמנית ותוצאותיה סביב המושג זמן ומרחב טכנולוגי חלקי, המושפע מהגותם של דלז וגואטרי (Deleuze, Gilles and Felix Guattari).

מגיב: דון הנדלמן (אוניברסיטה עברית) – mshand@mscc.huji.ac.il

22. "עמידה בזמנים" בין הצבאי לחברתי: על צבא, מעמד, וסטאטוס
יו"ר: חן ברם (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר) - chenb@mscc.huji.ac.il

ניתוח של חומרים אתנוגרפיים יכול לתרום להבנה של יחסי צבא-חברה מ"למטה", מנקודת מבטם של הפועלים השונים, ולהפנות תשומת לב לקווי תפר ומתחים שמאפיינים את הצבא וה"זמן הצבאי": בין הגדרת המצב כ"חירום" והתייחסות לעבר הרואי של גבורה, מלחמה ותרומה לביטחון הלאומי לבין הגדרת המצב כ"שגרה" ופעילות יומיומית אפורה ושוחקת; בין היררכיות מקצועיות ותפקודיות ברורות לבין ערעור ובחינה מחדש של הזיקה בין היררכיות צבאיות למעמד ויוקרה בהקשרים חברתיים רחבים יותר; ובין עולמות ערכיים שונים שביניהם נעים אנשי הצבא, השואבים מאתוס מקצועי, מאתוס לאומי, ומעולמות משמעות אחרים החודרים למסגרת הצבאית- כגון "התחזקות דתית" מחד גיסא או הגיונות של אינדיבידואליזם והגשמה אישית מאידך גיסא. המושב יבחן את האופן בו משתקפות סוגיות חברתיות רחבות יותר במסגרת הצבאית: יחסי הגומלין בין מעמד ומקצוע וכן ובין זהויות דתיות ומעמדיות כביטוי לשאלת הקשר בין דת ומעמד; משמעותן של "שוליות" ושל "מורשת"; והאופן בו סוגיות אלו מתבטאות ביחסים המורכבים בין "זהויות צבאיות" ו"זהויות אזרחיות" ובמופעים שונים של סוכנות (agency), התנגדות ומאבקי כוח ויוקרה בתפר שבין צבא וחברה. במושב כרגע 2 הרצאות ומגיב: נשמח לקבל הצעות נוספות. א. הפואטיקה של גאוות היחידה- 'תעשיית המורשת' ביחידה שולית בצה"ל: מאבקים בין קבוצות חברתיות על יוקרה ומעמד כפי שהם מתבטאים בדיון על "מורשת" ו"גאוות יחידה" ("ד"ר דגנית מנור). ב. מעמידה בזמנים ל"בין הזמנים"- מעמד ודת בקרב נגדים בצה"ל: דיון ביחסים בין מעמד ודת כפי שהם מתבטאים בקרב נגדים "מתחזקים": במקביל ל"זמן הצבאי" המתחייב מהתפקיד, "זמן דתי" של לימוד ותפילה מאפשר הכרה (recognition) וחופש, ומהווה מנגנון אלטרנטיבי להיררכיות מעמדיות ומקצועיות ("ד"ר חן ברם ו"ר שלמה פישר).

הפואטיקה של גאונות היחידה: תעשיית המורשת ביחידה שולית בצה"ל
דגנית מנור (אוניברסיטת בן-גוריון) - manord@bgu.ac.il

מורשת הינה ירושה, או נחלת העבר, והיא אינטגרלית להבניית זהות בהווה, והנחלתה לדור הבנים בעתיד. במסגרת צבאית, המורשת מהווה חלק אינטגרלי מרוח היחידה והגיבוש החברתי סביבה. "מורשת הקרב" בצבא מחברת בין הבנייה של עבר מפואר המבוסס על אתוס הלוחם לבין התרומה לבטחון הלאומי ומהווה אחד מהמנגנונים המרכזיים ליצירת גאונות יחידה בצה"ל ולשיפור היעילות בביצוע. לפי השיח הצבאי והאקדמי נראה כי מדובר במנגנון אוניברסלי שפועל גם ביחידות שאינן קרביות. אולם טענתי היא כי מדובר במנגנון הגמוני-קרבי, שהפעלתו אינה יוצרת גאווה בקרב חיילים תומכי לחימה, אלא דווקא ממחישה להם את שוליותם הצבאית. הרצאה זו מבוססת על עבודת שדה שנעשתה בעוצבת המדבר, יחידה של תומכי לחימה בעלת מאפיינים שוליים נוספים בצה"ל. בעבודה זו אומץ מבט אתנוגרפי מהשוליים שמשמעו התבוננות מקרוב בפעילות אנושית המתקיימת בקרב קבוצות שוליות ובביטויים שונים שלה, במטרה לפענח את ההגיון המעצב של מרכזים של כוח ומאבקים בין קבוצות חברתיות שונות על יוקרה ומעמד. בהרצאתי אראה כי בעלי הכוח הפורמלי ביחידה, הקצינים, השתמשו בהבניית העבר הקרבי המפואר של היחידה בכדי לשפר את יעילות הביצוע בקרב הנגדים והחיילים. נראה כי הנגדים אימצו הבנייה זו בכדי למקם עצמם מחדש במרכז, למרות שהותיקים מביניהם הכירו גירסאות שונות של הסיפור ההיסטורי של המקום, מנסיונם האישי. לעומת זאת חיילי היחידה אימצו מבט אירוני כלפי הבנייה זו תוך יצירת גיבוש המבוסס על התנגדות למאמצי הקצינים והנגדים להתחבר למורשת היחידתית.

ניהול שונות בצבא ההגנה לישראל

אייל בן-ארי (האוניברסיטה העברית) - mseba@msec.huji.ac.il
עדנה לומסקי-פדר (האוניברסיטה העברית) - msebdnal@msec.huji.ac.il

סוגיית ניהול השונות החברתית והתרבותית תופסת מקום מרכזי בדיונים על מה שקרוי הצבא הפוסט-מודרני. מרכזיותה של סוגיה זאת נובעת מנגיעתה ביחסים שבין האזרחות לצבא, בתפקידים החברתי של הכוחות המזוינים, ולפוליטיקה של זהויות כפי שהיא באה לידי ביטוי במוסד הזה. ייחודיותו של הצבא הישראלי בתור צבא לוחם המבוסס על גיוס חובה מחדדת את סוגיית השונות. אמנם בהיותו "צבא העם" הוא נדרש תמידית לגייס מגוון רחב מאוד של קבוצות, אך בתפקודו כצבע המעורב בסכסוך פעיל משימתו העיקרית היא קודם כל לבצע את המשימות הביטחוניות המוטלות עליו. העבודה הנוכחית עוסקת בניהול שונות בצה"ל ובאופן שבו מיתרגמת המדיניות הפורמאלית של הארגון – "אחדות תוך שונות" - לפרקטיקות ארגוניות

ברמה של היחידה: מהם הדילמות והקשיים שעומדים בפני מפקדים האחראים על חיילים יוצאי קבוצות תרבותיות שונות? עם מה מתמודדים ועם מה לא? איזה סוג של פתרונות וכלים עומדים לרשותם, מהן הנחות היסוד והשיקולים שמנחים אותם בגיבוש דרכי התמודדות, ועוד. המחקר הקיים בספרות עוסק ברובו בניהול שונות בצבא מנקודת מבט מקרו-חברתית של מדיניות הבאה לידי ביטוי בחקיקה והסדרים לגליים. ספרות זו עוסקת בעיקר במיפוי של סוגי מדיניות ובוחנת כיצד אלה קשורים לתפקודו של הצבא כארגון כולל. אנו בניגוד לכך בוחנים מימדים שלא נחקרים בדרך כלל בניהול שונות: ראשית, תהליכים של משא ומתן, צמיחה, מיסוד ושינוי. שנית, את ריבוי הקונטקסטים בארגון הצבאי ואת הגרסאות המקומיות לניהול השונות. ושלישית, המקום של האייגנסי בפעולה של יחידים וקבוצות בתוך הצבא. העבודה מבוססת על עבודה אתנוגראפית בחמש יחידות בצה"ל.

מעמדה בזמנים ל"בין הזמנים": מעמד ודת בקרב נגדים בצה"ל
חן ברם (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר) - chenb@mscc.huji.ac.il
שלמה פישר (האוניברסיטה העברית ומכון ון ליר) - Shlomof@vanleer.org.il

ההרצאה תדון ביחסי הגומלין בין "מעמד ודת" כפי שהם מתבטאים בקרב נגדים "מתחזקים" מבחינה דתית בצה"ל: בדמותם ומיקומם של נגדים, או "רס"רים בכינוי הפופולארי, מתבטאים מימדים רבים של "מעמד", קונקרטיים וגם סמליים. זוהי דוגמה מובהקת למיקום "מעמדי" נמוך בהיררכיות חברתיות ותרבותיות, הגם שאין מדובר בהכרח במי ששרוי בתחתית המדרג הכלכלי. נטען כי אל מול מצב זה דת מהווה מרכיב המאפשר לאתגר את מיקומם המעמדי. כך במקביל ל"זמן הצבאי" המתחייב מהתפקיד מובנה "זמן דתי" של לימוד ותפילה מאפשר הכרה (recognition) וחופש, ובהמשך חיזוק זהות דתית מהווה מנגנון אלטרנטיבי להיררכיות מעמדיות ומקצועיות בצבא וגם בחברה הרחבה יותר.

מגיב: יגיל לוי (האוניברסיטה הפתוחה) - yagil.levy@gmail.com

23. שולחן עגול: הוראת מבוא לאנתרופולוגיה **יו"ר: אורי דורצ'ין (מכללה אקדמית צפת) - UDORCHIN@HOTMAIL.COM**

בהמשך לדיון שנערך במפגש הקודם נשוב ונעלה לדיון נושאים ודילמות הקשורים בהוראת קורס המבוא באנתרופולוגיה. קורס זה, כשמו כן הוא, מהווה מפגש ראשוני של הסטודנט עם תחום המחקר והחשיבה האנתרופולוגית. כיוון שכך עשויות לעלות ואכן עולות שאלות בנוגע לדרך הראוייה לערוך מפגש ראשוני זה. מהי הגישה הנכונה יותר להציג את האנתרופולוגיה לקהל סטודנטים רחב, מהם חומרי הקריאה שראוי לכלול במסגרת קורס מבוא, מהם הנושאים שלא ניתן לפסוח עליהם, האם וכיצד ראוי לשלב התנסות מעשית כבר בשלב המבוא, שאלות אלו ואחרות נדונו כבר במפגש הקודם. השולחן העגול השנה יעודד המשך דיון בנושאים אלה

אבל יבקש להתייחס לנושאים נוספים כגון הוראת המבוא בסביבת למידה רב תרבותית, הוראת מבוא במכללות לעומת אוניברסיטאות, הוראת מבוא לסטודנטים שלא נמנים על חוג סוציולוגיה-אנתרופולוגיה ועוד. הדוברים סביב השולחן יעלו בקצרה מספר היבטים רלוונטים לדין ועיקר הזמן ייוחד לדין פתוח של כלל הנוכחים.

"גודל האחריות" – להנחיל את חוכמת השבט לדורות הבאים בשנים עשר מפגשים
עמליה סער (אוניברסיטת חיפה) - saaram@soc.haifa.ac.il

בדברי אנסה לשתף באופן שבו חוויתי הכנה והוראה של קורס מבוא לאנתרופולוגיה בפעם הראשונה. אתאר את הרציונל המורכב שבניתי לי ומה שקרה לו בתהליך התרגום לסדרת הרצאות, תוך התעכבות על פערים שונים שניבעו בין החזון למציאות. "המציאות", בין היתר, כללה מגוון של אילוצים, בהם הרצון לבחור בעיקר מאמרים בעברית, הצורך "לנהל" מבדקים, תרגילים, ומטלות, והכמיהה של הסטודנטים למצגות PP. אנסה להבין מדוע הקורס גבה ממני כמות חריגה של זמן ואנרגיה, ואסיים בניסיון לנחש מה בסופו של דבר הסטודנטיות הפיקו מכל זה.

התאמת קורס "מבוא לאנתרופולוגיה" לצרכי תלמידים בתארים שונים
דפנה שיר-ורטש (אוניברסיטת בן גוריון) - dafnash@bgu.ac.il

תלמידים רבים הלומדים קורסי "מבוא לאנתרופולוגיה" משתייכים למסלולים מגוונים כגון משאבי אנוש, מדעי ההתנהגות ואף רפואה. מרביתם לא ימשיכו בלימודי האנתרופולוגיה ואינם יודעים כיצד הקורס רלוונטי להמשך דרכם. במסגרת הפנל אבחן את הדרכים בהן ניתן להתאים את הקורס לצרכים משתנים, להוסיף לו פן יישומי ולהפוך אותו לבעל תרומה משמעותית ללימודים של אוכלוסיות שונות לתארים שונים. דר' דפנה שיר-ורטש שותפה בימים אלה להוראת קורס ייחודי של מבוא לאנתרופולוגיה המוגש לסטודנטים מרחבי העולם המתמחים במקצועות הרפואה.

הוראת "מבוא לאנתרופולוגיה" בכתה רב-תרבותית
אורי דורצ'ין (מכללה אקדמית צפת) - UDORCHIN@HOTMAIL.COM

מעשה ההוראה תובע שפה משותפת בין המורה לתלמידיו ונסמך על האפשרות לייצר אותה. קביעה זו נכונה אף יותר בכל האמור בהוראת אנתרופולוגיה שכן היכולת להציג תרבויות שונות, על התופעות והמושגים שהופכים אותן לכאלה, נגזרת במידה רבה ממכנה משותף רחב המתקיים בין הנוכחים בכתה. כיתת המבוא ההטרוגנית שאותה אני מלמד בצפת חסרה מכנה משותף שכזה ומתאפיינת בפערי שפה ותקשורת ביני ובין התלמידים ובינם לבין עצמם. מצב

האגודה האנתרופולוגית הישראלית
הכנס השנתי ה-38
בחזרה לזמן: אנתרופולוגיה של זמן, זמניות ואל-זמניות
האוניברסיטה הפתוחה, רעננה 28-29.4.2010

זה אמנם מציב קשיים מסוגים שונים אך מציע הזדמנות לחשיבה מחודשת אודות אופני ההצגה של כמה מן הנושאים המרכזיים לקורס מבוא.

מגיב: ג'קי פלדמן (אוניברסיטת בן גוריון) - jackiefeld@gmail.com